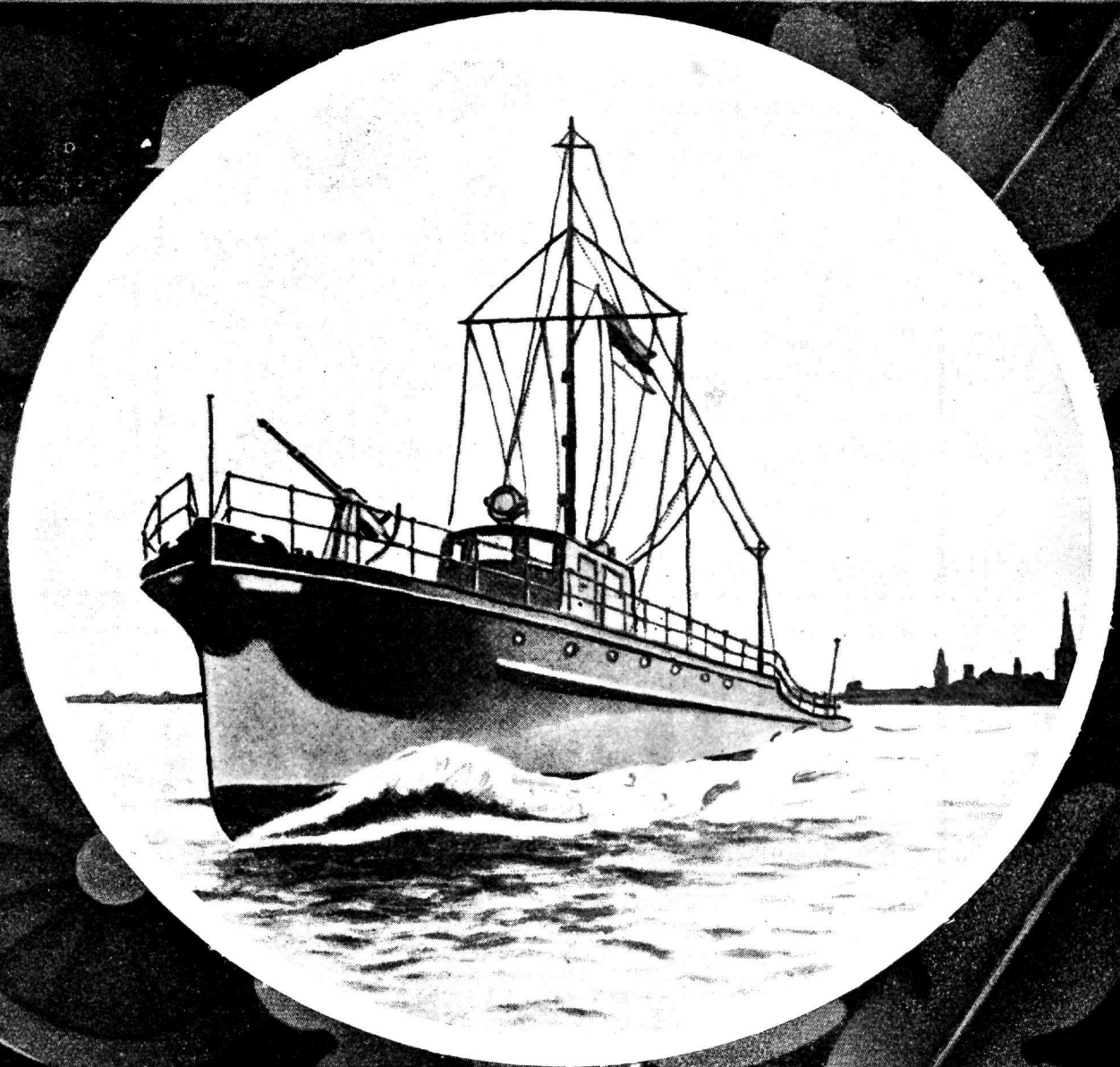

KAITSE

AXEL
ROSMANN

KODU

No 10

1937

30 senti

TOIMETUS:

Talinnas Kaarli t. 8, Kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Talinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
hürel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 10

1937

SISUKORD:

- E. Avik:* Merenduspäeva ülesandeid.
- E. Paju:* Marssal C. G. E. Mannerheim 70-aastane.
- A. Vares:* Merekaitseleit kui side sõjalaevastiku ja kaubalaevastiku vahel.
- V. Matela:* Täpsusküttimine, eriti meie oludes.
- A. Vares:* Meri toob oma rahvale õnne.
- A. Allik:* Noorte küsimus Kaitseliidus.
- V. H.:* Lootsiasjandus praegu ja vanasti.
- S. Veldenbaum:* Meie purilendurid Otepääl.
- Lehekülgi meie noorte elust.
- Sõjadraamasi merel.
- Hispaania kodusõda 100 aasta eest.
- M. Aitsam:* Tormilinnud.

A/s. TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Peapank: TALLINNAS. — Osakond: TARTUS.

Toimetab kõiki pangaooperatsioone sise- ja välismaal. Panga juures Eesti Kinnitus Aktsiaselts „Polaris’e“ peaaagentuur.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 10

Tallinnas, esmaspäeval, 31. mail 1937

XIII aastakäik

MERENDUSPÄEVA ÜLESANDEID

*Merenduspäeva puhul „Kaitse Kodu!“ kirjutanud
merenduspäeva komitee juhatuse esimees ins. E. AVIK*

Möödunud sügisel endine propagandajuht hra Oidermaa algatas mõtet lõikuspühade eeskujul võtta käsile merenduspäevade korraldamine, milleks kutsuti mereringkondade tegelased ühisele nõupidamisele. Avaldatud mõte leidis sel koosolekul kõige paremat vastukaja ja ühiselt tuldi otsusele, et 1937. a. kevadel tuleb pidada esimene merenduspäev. Kokkutulnud organisatsioonid moodustasid merenduspäeva komitee, kes enda hulgast valis juhatuse, pannes üldjuhtimise Veeteede Valitsuse direktori peale.

Propagandajuht ja Riiklik Propaganda Talitus, andes kaasa oma kõige paremad soovid, teatasid, et nemad kogu oma aparaadiga katsuvad merenduspäeva kordamiseks kõik teha, mis neist oleneb. Säärase ühise tahte juures ei olnud raske organiseerimist korraldada. Järgmistel nõupidamistel määrati ka sihid, mida merenduspäev peab taotlema, määrati üksikute toimkondade juhid ja asuti in-nuga tööle.

Merenduspäevade pidamine ei ole Eesti algupärane algatus, vaid neid päevi peavad paljudki riigid ja iseäranis intensiivselt ja laialt ulatuseliselt teostab neid Poola riik. Nende päevade siht kõikides riikides on selgitada laiematele massidele mere tähtsust riiklikus elus, merenduse kõikide harude väljaarendamise vajadust ja inimhulkade ning kapitalide juuretõmbamise vajadust merenduse arendamiseks ja moderniseerimiseks. Meri, mis piirab riigi randasid, annab otseühenduse võimaluse kõikide maadega, kuid nõuab ka, tema kasutamise kindlustamiseks igasuguses olukorras, kaitset. Mereäärne riik, kellel ei ole oma

kaubalaevastikku, ei ole kasutanud suurt vara, mis Kõigekõrgema poolt on temale antud. Mereriik, kes omab oma kaubalaevastiku, kuid ei oma sõjalaevastikku oma randade ja kaubalaevastiku kaitseks, on sarnane raugale, kes loodab oma naabrite heatahtlikkusele oma elupäevade lõpule viimiseks. Säärane riik on teistest ärarippuv ja temast kui raugast hoolitakse seni, kuni oma käsi hästi käib. Muutuvad aga olukorrad raskemateks, siis tuleb temal heal juhul omal käel läbi ajada, kui naabrid ei muutu kurjaks, kuid viimasel juhul ajab naaber teda majast välja, muutudes ise peremeheks, kui see temale kasulikuks osutub.

Ei saa sõjamees tegutseda rindel, kui tagala on korraldamata, ei saa kauba- ja sõjalaevastik tegutseda, kui riik ei oma tarvilisi sadamaid ja baase, tarvilisi tööstusi laevade korrashoidmiseks ja uuendamiseks, tarvilisi inimhulki, kes suudavad neil laevadel ja neil tööstustes tegutseda ja valitseda. Riik peab võimaldama kaubalaevastikule ohutu liikumise oma randades rahu ajal, riik peab omama küllaldasi julgestamise abinõusid oma randades sõja ajaks; riigil peab olema küllaldaselt väljaarendatud tuletornide ja meremärkide võrk, riigil peavad olema võimsad rannarelvad ranniku ja mereteede kaitseks.

Ükski kaubasadam, ükski sõjalaevastiku baas ei oma suurt väärtust, kui need sadamad ja baasid ei oma küllaldast tagamaad, kui need sadamad ja baasid ei ole küllaldaselt raudtee- või veeteede-võrguga seotud oma tagamaaga. Mida tihedam teede võrk sadama seljatagusel, seda suurem on tema läbilaskevõime, seda suuremat pindala suudab see sadam teenida, seda

suurem on tema tähtsus riigi majanduselus. Teede võrk sõjabaasi seljataga annab temale vastava painduvuse, võimaldab baasi seda mitmekesisemalt kasutada, mida suurem on see teede võrk.

Meri ei võimalda ainult laevade liikumist, vaid meri kui üks osa loodusest omab oma taime- ja loomariigi, meri produtseerib, annab inimesele mitmesuguseid väärtusi, kui aga inimene oskab neid väärtusi tema põuest välja tuua. Kalandus on üks merendusala, tema nõuab oma kogemusi, oma oskusinimkonda, oma sadamaid, oma mootorpaate. Kalandus nõuab oma intensiivseks tegutsemiseks kalade soolamise ja konserveerimise tööstusi, paadi-ehitamise töökodasid, mootoritehaseid, kes suudavad paatidele anda tarvilisi jõumasinaid, kes suudavad teostada olemasolevate masinate juures tarvilist remonti. Kui kalastamine on mõeldav ja teostatav veepealsete abinõudega, siis muude veealuste varade päevavalgele toomine nõuab juba tuukerdamist, nõuab inimesi, kes on suutelised olema mereniglasteks, nii oma tervise kui ka oskuse ja arengu poolest.

Nagu neist viskelistest näidetest selgub, haarab merendus õige laiu alasid. Merendus on seotud ka teiste aladega ja tema väljaarendamine annab võimalusi teistel aladel tööle rakendada uusi inimjõude, ilma et neil inimestel oleks otsekohe tarvis merel tegutseda või olla otsekohene meremees. Mida rohkem laiemad rahvahulgad omavad arusaamist merenduse mitmekesisusest, mida rohkem laiemad massid jõuavad selgusele merenduse mõjust muudele tootmise aladele, seda rohkem arendatakse merendust, seda rohkem leitakse merenduses tööalasi meie rahva mitmekesiste elukutsete jaoks. Meretranspordi ettevõtted Eestis nõuavad veel palju eesti haritlasi, kes peaksid selle ala vabastama võõrastest mõjudest ja rakenduma väärtuste loomisele Eesti rahvamajanduse arendamiseks ja hüvedeks. Merenkinnistus, laevaliinide esindused on alad, mis nõuavad selleks ettevalmistatud eesti jõude, ja kui noored ennast pühendaksid neile aladele, ei oleks paljudelgi tarvis karta sattuda tööta haritlaste nimekirja. Meie metallitööstused võivad töötada alati täiskoormatusega, kui meie oma merenduse suudame välja arendada kas või Norra tasapinnani, ja tööpuudus metallitehastes muutub samasuguseks mineviku nähtuseks nagu sirbiga viljalõikamine. Välja arendades oma kalasadamate ja külmatushoonete võrku ei ole meie kalamehel tarvis karta, et suuremad kalasaagid jäävad realiseerimata või et realiseerimine sünniks hindadega,

mis ei tasu enam kalastamise kulusid, või et soome silk suudaks võistelda eesti räimega.

„Minu tegevusväli on kogu maailm,“ on ühe välismaa mereasutuse ukse pealkirjaks. Merendus avab kogu maailma sadamad meie laevadele ja kaupadele. Meri annab meile võimalusi oma laevu rakendada tööle igal pool, kus selleks vajadus on olemas; loob meile ujuvad kolooniad, kus meie meeste käed leiavad endale tööd ja teenistust väljaspool oma kodumaa piire; õpetab inimesi hindama teiste rahvaste tööd ja tegevust ja tooma kodumaale neid kogemusi, mis muidu ei oleks meile kättesaadavad.

Tänavuse merenduspäeva algatajad ja organiseerijad ei julge loota, et esimene merenduspäev suudaks haarata kõike seda, mis tarvis oleks, kuid algatus on tehtud ja kui meie ükskord oleme suutnud ära pidada 10. merenduspäeva, eks siis tulevik näita, kuivõrd esimene päev õnnestus. On tarvis saada kogemusi, on tarvis anda kõrvalseisjatele eeskujuga ja julgust lootusega, et järgmisest merenduspäevast võtavad osa kõik, kes vähegi on merendusega seotud ja aru saavad merenduspäeva tähtsusest ja vajadusest.

Täiel käigul

MARSSAL C. G. E. MANNERHEIM 70-AASTANE

Käesoleva aasta 4. juunil saab Soome marssal C. G. E. Mannerheim 70-aastaseks. Sel päeval austab teda kogu soome rahvas kui vabadussõja ülemjuhatajat, kelle energiaga, julgete ja ettenägelike otsustega viidi vabadussõda võidukale lõpule, ja kui suurimat isamaalast, kel on olnud ja on südamelähedased kõik kodumaa sündmused.

Pärast enamlikku riigipööret Venemaal, kus C. G. E. Mannerheim teenis 6. ratsaväe korpuse komandöriina kindrali aukraadis, pöördus ta tagasi kodumaale, Soome. Tagasi jõudnud, sattus ta kokkupuutesse Soome iseseisvust taotlejate, aktivistide ringkonnaga. Ta nõustus sõjaväekomitee koosolekuist osa võtma. Juba kolmandal koosolekul nõudis kindral, et komitee kujundatagu sõjaväeliseks staabiks ja sõitku viivitamata Vaasasse organiseerima valget armeed. C. G. E. Mannerheimi asjatundliku ja julge väljaastumise tagajärjeks oli see, et komitee liikmete poolehoid otsustavalt kiindus nüüd temasse ja teda peeti kõige sobivamaks ülemjuhataja ülesandele. 16. jaan. 1918. a. käis C. G. E. Mannerheim senati esimehe P. E. Svinhufvudi jutul, kus ta sai volituse tegutseda Põhja-Soome kaitseliidu ülemana.

Ülemjuhatajal olid teada läbirääkimised, mis Soome valitsus oli pidanud sakslastega abivägede saamise suhtes. Kuna tema seda aga paljudel põhjusil ei pidanud õigeks, siis pöördus kindral senaatorite poole järgmiste sõnadega: „Lubage mulle, et ei paluta välismaalt abi.“ Temale vastati, et valitsus ei kavatse välismaalt abi paluda, kui seda ei sunni tegema üle jõu käivad põhjused. See vastus rahuldab kindral Mannerheimi ja ta sõitis Vaasasse.

E. Räikkönen kirjutab, et Vaasas suhtuti kindral Mannerheimile esiti pisut kaheldes, kuna ta oli enamikule võõras. Senaator Renvall, kes tundis Mannerheimi venda ja ta abikaasat, oli tutvunud kindral Mannerheimiga Helsingis 1908. aastal, kohe pärast seda, kui Mannerheim oli tagasi jõudnud Kesk-Aasiasse ja Hiinasse tehtud ametireisilt. Tagasi jõudes sai Mannerheim audientsi keisri juures. Enne keisri jutule minekut tuli ta Helsingisse läbi rääkima Jonas Castreniga ja Heikki Renvalliga Soome toleaeegse poliitilise olukorra asjus. Ta lootis nimelt keisri jutul olles leida juhuslikult ka Soome kasuks mõne sõna ütlemiseks. Sel põhjusel oli senaatoritel teada Mannerheimi isamaalsus ja esimestel päevadel esinenud külm suhtumine muutus peagi kõige sõbralikumaks.

Peab tähendama, et Soome valitsus uskus liigagi kaua sellesse, et Vene valitsus, tunnistades ametlikult Soome iseseisvust, viib oma väed vabatahtlikult Soomest ära. Pühapäeval, 27. jaanuaril 1918. a., jõudis ka Vaasasse teade Vene sõjakomissari määruse asjus, milles kästi vene väeosadel püsida erapooletuina. Mannerheim ei annud aga sellele määrusele mingisugust

Marssal C. G. E. MANNERHEIM

kaalu, sest ta tundis hästi niisuguste lubaduste väärtust, seepärast juba uue aasta 28. jaanuari hommiku koites võtsid kaitseliitlased kindral Mannerheimi käsul venelastelt relvad Laihail, Lapual, Ylistaros ja Seinäjoel ning varsti järgnes sellele kogu Põhja-Soome lõunaosa puhastamine. Soome vabadussõda oli alanud kindral Mannerheimi ülemjuhatusel.

Me ei hakka jälgima vabadussõja käiku, tähendame vaid niipalju, et ta õnnelik ja kiire lõpp tuleb kirjutada ülemjuhataja kindral Mannerheimi energiale, julgeile ja ettenägelikele otsuseile. Märgive siinkohal ainult üht tõika, milles sõjaajaloolased näevad hulljulget otsust. Üldiselt oli teada, et kindral Mannerheimi väed jäid maha punaste omast nii arvult kui ka varustusest, sest viimaste kätte jäid kõik vene varustuse- ja sõjamoonaalad. Pealegi võisid nad Venemaalt alati saada lisavarustust. Et seda takistada, oli tarvis katkestada ühendus Viiburi ja Peterburi vahel. Vaatamata läbipääsmatuile teedele ja muile peaaegu läbipääsmatuile raskusile kindral Mannerheim saadab parema osa oma sõjaväest Tampere-Lahti liinilt Viiburi alla, jättes kindral Vetzeri käsutusse, kes võitles punaste peajõudude vastu, vaevalt poole valgust väest.

Selle sammu tagajärjeks oli, et 29. aprillil 1918. a. oli Viiburi vallutatud, kust saadi 300 suurtükki, 200 kuulipildujat ja ligi 15.000 vangi. Nüüd olid punased ümber haaratud, missugune asjaolu ei jätnud mõju avaldamata sõjapidamise edaspidisele arengule. 15. maiks 1918. a. olid punased lõplikult võidetud ja 16. mail valge armee marssis lippudega Soome pealinna Helsingisse.

Kindral Mannerheimi kui sõjaväelast, isamaalast ja lõpuks kui inimest iseloomustab ta suhtumine välismaa abile ja jäägrite küsimusele. Vaasa senatile sai teatavaks, et Saksamaa on otsustanud abi saata Soomele. 1918. a. 2. märtsi hommikul sõitsid senati liikmed Seinäjoele kindral Mannerheimi peastaapi teadustama temale sakslaste tulekust. See teade mõjus, nagu kirjutab E. Rääkönen, masendavalt ülemjuhatajasse. Sakslaste Soome tuleku vastu seismise motiiviks polnud Mannerheimil mitte ainult oma isiklik vaatekoht. Kindral ütles: „Rahvas peab võitlema ise oma vabadusvõitluse. Niiviisi saab ta endakindlust, mida talle on vaja, ja pealeselle saab talle siis maailma poolt osaks hoopis teissugune austus.“ Kindral Mannerheim arvas koguni, et sõja paratamatud haavad paranevad palju kiiremini, kui ei kasutata välismaa relvastatud abi, vaid vabadus saavutatakse oma jõuga. „Kas pole auväärne, kui saavutamise võidu oma meeste abil,“ ütles ta. Kui Renvall küsis kindral Mannerheimilt, et kas viimane on kindel oma jõuga võidule, kindral Mannerheim vastas: „Olen selles täiesti veendunud.“ See vankumatu kindlus avaldas senati liikmeile sügavat mõju. Nad hakkasid nüüd ise selle sammu vajalises kahtlema ja tegid sakslaste abi kohta tagasilükkava otsuse. Ent see tagasilükkav otsus ei jäänud püsima, vaid mitmesuguseil muil põhjustel otsustati siiski sakslaste abi vastu võtta. Kindral Mannerheim tahtis loobuda ülemjuhataja kohast. Ainult senati ja oma sõjakaaslaste palvel ta otsustas jääda ülemjuhatajaks. Ta nõustus tingimusega, et Saksa sõjaväeosad alluksid Soome ülemjuhatajale. Samuti pidas ta vajaliseks avaldada teadaande, et sakslased ei tule end segama Soome sisemistesse asjadesse, vaid ainult selleks, et aidata Soomet võitluses välisvaenlaste vastu. Seejuures pidid sakslased lubama, et nad Soomes olles käivad Soome seaduste järgi. Hannes Ignatius tegi need tingimused 3. märtsil teatavaks senatile, kes neid pidas ka täiesti vastuvõetavaks. 7. märtsil saatis kindral Mannerheim kindral Ludendorffile telegrammi, milles ta tähendas, et hetkest, millal Saksa väeosad astuvad Soome pinnale, määratakse nad Soome ülemjuhatajale alluvaks. Kolm päeva hiljem teatas feldmarssal von Hindenburg, et Saksa väeosad „alluvad operatiivselt Teie Ekstsellentsi käsutusele“.

Kui 25. veebruaril peamine osa jäägreist oli Vaasasse jõudnud, sõitis Sario senati volinikuna Stockholmist rahalisi asju korraldama. Teel peatus Sario kindral Mannerheimi soovil Seinäjoel, kus ülemjuhataja teda palus, et Ahvenamaa saari mingil tingimusel Rootsil ei loovutataks ega ka nimetatud riigile mingeid erilisi õigusi neil saartel ei lubataks. Igatahes ei to-

hita teha selles asjas lepinguid enne ülemjuhatajaga läbi rääkimata. Siit näeme, kui südamelähedane oli kindral Mannerheimile kodumaa saatust.

Ka jäägrite küsimas lahendati otstarbekohaselt. Liibavist lahkudes olid jäägrid Saksa sõjaväe juhatusega kokku leppinud, et nad Soome jõudes moodustavad erilise brigaadi, mis koosneks kahest rügemendist ja nende juure kuuluvatest kahurväe ja tehnilistest osadest. Väeosa kavatseti koostada 10.000—12.000 mehe suuruses, kes valitakse parimatest kaitseliidu osadest. Ainult 200 jäägrit võiksid tegutseda ühisest väeosast lahus teiste kaitseliidu osade õpetajatena. Jäägrid esitasid oma soovi kategooriliselt, tähendades senaator Renvallile, et „kui kindral Mannerheimi nõusolekut nende soovidele ei saada, siis leiab pataljon end sunnitud olevat marssima järgmisel hommikul ühiselt ligemale rindele ja võtma seal sõdimise enda kätte“. See jäägrite otsus tehti kindral Mannerheimile teatavaks ühel ajal Saksa abi teatega. Selle kohta jutustab Renvall järgmist: Kui läbirääkimised Saksa abi kohta olid lõppenud, palus kindral Mannerheim senaatorid õhtusöögile. Renvall tähendas, et tal on tarvis ülemjuhatajale nelja silma all midagi rääkida. Nad läksid kindrali erakupeesse, kus Renvall tegi teatavaks Mannerheimile jäägrite soovid. Seda kuuldes muutunud ülemjuhataja pahameelest kahvatuks ja tähendanud: „Senat usaldab siis jäägreid rohkem kui mind? Vist on siiski parem, kui loobun ülemjuhataja kohalt.“ Selle peale kostis Renvall, et senat usaldab Mannerheimi täielikult ja arvab, et ainult tema suudab viia vabadussõda võidule. Mannerheim vastas: „Leidub teisigi, kes võiksid vabadussõja juhtida õnnelikult lõpuni, aga ilma jäägriteta ei suuda seda siiski keegi teha.“ Selle järele hakkas Mannerheim seletama, kui võrd võimatu on jäägreid ühe väeosana koos pidada. Rinne on pikk ja üksiku löökrühmaga ei saa seal midagi ära teha, aga kaitseliit vajab juhte ja iga jääger võiks täita juhtivat kohta. „Pea nad laiali saatma, ja siis on muidugi teie sõnade järgi konflikt möödapääsmatu“, lausus kindral Mannerheim. Selle peale vastas Renvall, et ta ei tunne sõjaasjandust, aga peab ülemjuhatajat mitte üksi sõduriks, vaid ka kompetentseks eraelu tundjaks. Asjatundlikkusega ja diplomaatiaga võiks lahkelt ehk vältida. Õnneks laheneski küsimus nii, kuidas tarvis oli. Ülemjuhataja seletas jäägrite esindajaile oma kavatsuse tähtsust. Õpetatud sõjamehi oli tarvis asetada kõigisse formeeritavasse pataljonidesse, et neist valmistada võitlusvõimelisi üksusi. Jäägrite delegatsioon tuli ülemjuhataja juurest tagajärjetult tagasi. Teised arvustasid karmilt delegatsiooni, et need ei esinenud kategoorilisemalt. Aga kui ülemjuhataja seletused ära kuulati, anti ta tahtele järele.

Saadess üle kõigist raskustest ja osates igas seisukorras leida õige tee, viis kindral C. G. E. Mannerheim vabadussõja lõpule 4. kuu jooksul. 16. mail 1918. aastal toimus võitluses ja raskustes karastatud meeste ajalooline marss vaba Soome pealinna. Võttes arvesse vabadussõja ülemjuhataja sõjalisi ja isamaalisi teeneid ülendas Soome vabariigi valitsus ta 1933. a. Soome marssaliks.

— ju.

Merekaitse liit kui side sõjalaevastiku ja kaubalaevastiku vahel

Kaitse liidu ülem oma käskkirjas 16. aprillil 1936. a. deklareerib neid aluseid, millele on rajatud Merekaitse liit. Sellest väljudes on Merekaitse liidu ülesanne: 1) rakendada riigikaitse teenistusse kõik ujubabinõud, missuguseid leidub meie maal ja sisevetel, niivõrd, kui võrd need on selleks kõlvulised ja missuguseid sõjalaevastik nii rahu kui ka sõja ajal ei saa ära kasutada otsekohe, kuid missugused siiski võivad abijõududena täita mitmesuguseid sõjalisi ülesandeid.

2) Rakendada riigikaitse teenistusse kõik tublid meremehed, kes rahu ajal ei seisa mereväe teenistuses, aga oma igapäevases teenistuses on alatises kokkupuutumises merega.

3) Arendada meresõjalisi teadmisi nende meremeeste keskel, kes ei seisa sõjalaevastiku teenistuses.

Meie kodumaa pikal mere- ja sisevete piiril on palju igasuguseid ujubabinõusid, alates suurist ookeanaurikuist ja lõpetades aerupaatidega. Rahu ajal on kõik need ujubabinõud rakendatud nii või teisiti vastavate ülesannete täitmiseks. Sõja ajal aga, millal terve rahva tegevus on suunatud oma kodumaa kaitseks, peame merepiiri kaitseks rakendama ka kõik sellekohased abinõud, ära kasutades igahüht neist nende võimete kohaselt.

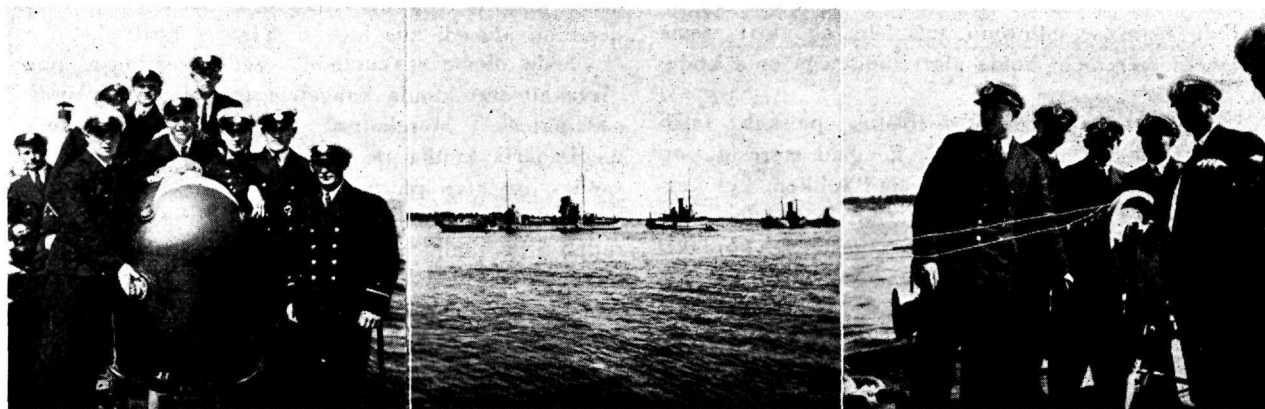
Nagu näitas maailmasõda, olid hästi organiseeritud ja väga leidlikult rakendatud sõjaliste ülesannete täitmisele, ka suurtes mereriikides, kõik võimalikud ujubabinõud. Inglismaal moodustati purjejahtidest allveelaevade võrkude juure valvetõkked, mootorpaatidest ja kalalaevadest allveelaevade püüdjad ja hävitajad,

suuremaid purjelaevust ja kaubaaurikuist n.-n. allveelaevade lõksud, kiiremakäigulisist kaubaaurikuist ja reisijateaurikuist relvastatud sõjalaevad, kas suurtükilaevad või n.-n. abiristlejad või hospidalilaevad ja sõjatransportlaevad.

Samuti olid kõik ujubabinõud rakendatud sõjaliseks ülesandeks ka teistes mereriikides. Itaalias arenes mootorpaatidest välja eriti mõjuv relv, n.-n. torpeedo-mootorpaadid. Need väga suure kiirusega väikesed mootorpaadid osutusid maailmasõjas väga otsustavaks võitlusvahendiks ja neist on tänapäeval välja kujunenud täiesti tunnustatud ja kardetav sõjalaeva tüüp.

Sellest hoolimata, et Inglismaa ühes oma liitlastega omas mitu korda suurema sõjalaevastiku kui vastane pool, ei suutnud ta küllalt kaitsta oma üle mere transporti ja kindlustada oma sadamate julgeolekut ainult sõjalaevastikuga. Alles siis, kui Inglismaa koos oma liitlastega oli rakendanud mereväe teenistusse kõik selleks kõlvulised ujubabinõud, nii nagu eespool mainitud, alles siis jõudsid liitlased pidurdada Saksa allveelaevade tegevust.

Mereteenistus, ükskõik mis alal, nõuab suurt vilumust. Vilunud ja suure praktikaga meremehi leidub meil väga palju. Meie tublid meremehed sõidavad kõigi riikide laevades, ja oma laevadega võib leida neid kõigil maailma meredel. Meie sadamalinnades on palju meremehi teenimas mitmesuguseil merekaubanduslikel aladel ja meie randade kalamehed on kõik tublid meremehed.

Pilte merekaitse liidu õppustelt

Õppetund siseruumes

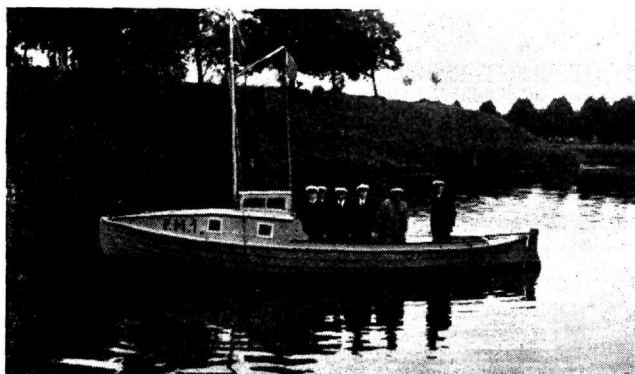
Need kõik, kui meremehed, võivad olla väga kasulikud mereväe teenistuses sõja ajal. Sest kui rakendada riigikaitseks kõik selleks sobivad ujuvabinõud, siis peab meil olema ka vastav kaader nendele laevadele paigutamiseks. Selle vajalise kaadri moodustavadki kõik ülalmainitud meremehed, kui nad on vastavalt organiseeritud. Merekaitseliidu ülesandeks ongi organiseerida kõik need meremehed.

Suurem osa kaubalaevastiku meremehi on peale merekooli saanud ka sõjaväelist kasvatust ja haridust mereväes. Juhtkonnad, eriti vanemad, teenisid mereväes Vabadussõja ajal ja pärast seda. Mereväest lahkudes siirdusid reserv-mereväeohvitserid kaubalaevastikku või teistele aladele. Ka reserv-allohvitserid ja madrused läksid teenistusse kas kaubalaevastikku või mitmesugustele teistele eralaevadele. Need meresõjalised teadmised, mis nad omandasid teenides sõjalaevastikus, võisid olla küllalt põhjalikud, kuid aastate jooksul need teadmised ja sellekohane kasvatus ununeb. Ka meresõja tehniline areng kestab edasi ja reserv-meremehed, jäädes sõjalaevastikust eemale, kaotavad kontakti tehnilise arenguga. Merekaitseliit püüab ka siin kaasa aidata, koondades oma organisatsiooni reserv-mereväelasi ja teisi meremehi, arendades neid meresõjatehniliselt teadmises ja hoides neis alal sõjaväelist kasvatust.

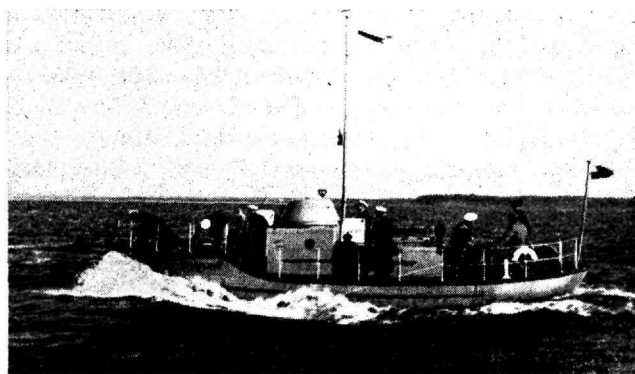
Peale nende kolme suure tegevusala on aga Merekaitseliidu tegevuse põhitöö, mis läbib igat tema avaldust, et meremehi hoida alati südamega oma kodumaal.

Meremehed, keda nende teenistus paiskab laiali mööda kodumaa randu ja mööda kaugeid meresid, on alati kannud südames oma kodumaad rohkem kui keegi teine. Raske mereteenistus, alatiselt viibimine võõraste rahvaste keskel ja sagedasti igasuguse kontakti puudumine kodumaaga tekitab igatsuse kodu järele. Kaasmaalaste kohtamine kas ulgumerel või võõras sa-

damas on nagu tükikene oma kodumaast, mille üle alati tuntakse suurt rõõmu. See näitab, et meremehed, hoolimata oma karmist elust ja raskest teenistusest, tunnevad suurt vajadust selle järele, et neid ka kodumaal meeles peetaks. Merekaitseliit tahab ka selles suhtes kaasa aidata. Valides oma ridadesse ainult tublisid mehi, kelle südames on õiget armastust kodumaa vastu, tahab Merekaitseliit neist meestest kasvatada tublid isamaa pojad, kes oma isikliku eeskujuga ja oma puhta hingega kasvatavad ka oma ümbrust. Karm mereteenistus, mis mehed teeb tugevaks, terve eesti

Pärnu Maleva mereüksuste paat „P M 1“

Tallinna Maleva mereüksuste paat „Vikerlane“

mehe hing ja kodu perekonnaga täis tõsist armastust, need on alused, mis loovad õitsema Eesti.

Seda oleme saavutanud. Seda teadmist püüabki Merekaitseliit kanda kaugetele meredele ja võõrastesse sadamatesse. Merekaitseliit tahab iga meremehe südamesse jätta kindla teadmise, et kodu, mis seisab Eesti rannas, on alati puutumatu.

Võidolge julgesti, tublid meremehed, kaugetel meredel, ärge tundke muret oma kodu eest. Meie siin kanname teid oma südames ja seisame valvel teie ja meie ühise õnneliku kodumaa hüvede eest.

Täpsusküttimine, eriti meie oludes

(Algus „K. K.“ nr. 9 — 1937)

Varustades püsse modernsete optiliste sihikutega (4-, 6-, 8- kuni 10-kordne suurendus) on neid võimalik edukalt kasutada ka videvikus, koidikul ja öösi, arvatud välja kottpimedad ööd (joon. nr. 3).

Varjatud märkide leidmiseks varustatakse täpsuskütte teleskoopidega (venelased varustavad binoklitega). 24-kordse suurendusega teleskoop on vilunud silmale suureks abiliseks väikeste, hästimoondatud, kuid kardetavate märkide leidmisel. Varustatud säärase „silмага“ võib täpsuskütt selgesti näha vastase liikumist rohus, pöösaste ja teiste varjete taga.

Peale selle kasutatakse teleskoopi oma tule tagajärgede vaatlemiseks ja püssi proovimiseks lahingus. Nii võib vaatleja laskuri tuld korrigeerida, teatades kuuli kõrvalekaldumise suuruse. Püssi proovimisel keskmiste valgusetingimustega on kuuli auk hästi näha 300 m kauguselt, selge ilmaga aga 500—600 m kauguselt.

Kasutamine lahingu eritüüpides. Nagu eelpool nägime, töötasid sakslaste täpsuskütid maailmasõjas üksikult, inglaste ja prantslaste omad paarikaupa. On katsetatud ka kolmekaupaga koos töötavate täpsusküttidega. Näib siiski, et tulevikus nad töötavad paarikaupa, üks laskurina, teine vaatlejana. Et pinev vaatlus (märkide otsimine) silmale on väsitav, siis täpsuskütid aegajalt vahetavad osad. Laskekoha valikul jäetakse täpsusküttidele vabad käed. Nad võivad valida laskekoha oma äranägemise järele. Neid ei seota väikeste üksustega (jagu).

Luures on täpsusküttidel lai tegevusala. Nad kui hiilgavad vaatlejad (teleskoobiga) peavad juba aegsasti avastama vastase olemasolu ja tähtsaimad märgid. Liiguvad piilkonna südamikurajoonis. Oluorra kohaselt vangistavad vastaseid, haavates neid jalga ja takistades seega nende põgenemist. Kokkupõrkel toetavad luureüksust tapva tulega, viies välja vastase juhte ja sihtureid.

Kohtamislahingus hävitavad vastase luureorganite juhte, takistades vastasel vaatlust ja tule juhtimist ning halvates juhtimise organiseerimist. Nende asukoht liikumisel ja lahingu alates on esijärgus asuvate julgestusosade joonel.

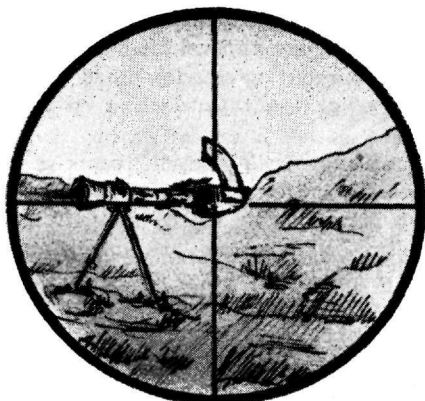
Pealetungilahingus eriti kallaletungi lähtealusel (minu arvamine) võivad täpsuskütid kui meistrid vaatlemisokskuses tuua juhile väga suurt kasu vastase positsiooni luuramisega ja automaatrelvade asukohtade leidmisega.

Kallaletungi alates, olenevalt maastikust, täpsuskütid lähenevad varjatult vastase vastupanupositsiooni eelserva lähedusse (norm. 300—400 m). Leidnud sobivad hästimoondatud laskekohad, nad tulistavad tähtsaimaid märke (juhte, vaatlejaid, kuulipildujaid ja nende meeskondi jne.), eriti neid kuulipildujaid (vaikivad klp.), mis ootamatult tuld avades tõkestavad kallaletungijate edu. Kui kallaletungijad on vallutanud vastase esijärgu tulepesad, siis tõmbuvad täpsuskütid neile järele. Pealeselle on täpsusküttide ülesandeks veel soomusmasinate pimestamine (vaatepilud, periskoobid) ja ilmuvate vastase lennukite tulistamine.

Kaitsel täpsusküttide asetus vastupanupositsiooni eelserva läheduses olevat venelaste andmeil mittedoodus. Kuni rünnakuni vastupanupositsiooni eelserv satub vastase ägeda suurtükiväe ja automaatrelvade tule alla. Rünnaku alates võiksid nad (s. t. täpsuskütid) muutuda teguvõimetuiks. Seepärast nad paigutatakse positsiooni sügavusse.

On otstarbekohane vastase lähenedes nihutada täpsuskütid ette julgestusosade rajooni ja eelserva ette lähistele. Säärased ettenihutamised on muidugi eeldusel, et on olemas hästimoondatud laskekohad ja varjatud taandumisteed.

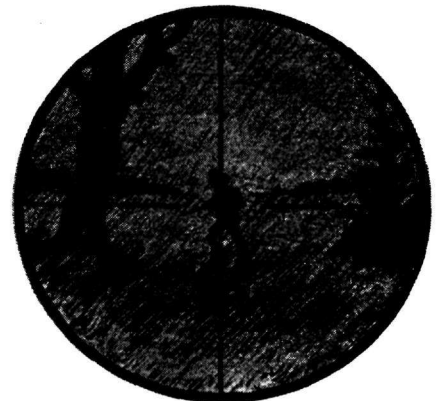
Ettenihutatud täpsuskütid segavad ja hävitavad vastase eelosade juhte, vaatlejaid, kallaletungi lähtealuse luurajaid, suurtükiväe ja rk. tulede organiseerijaid ning katavad julgestusosade taandumist. Vaatle-

Kpl. pihta

Joon. nr. 3.

Opt. sihtik õiseks laskmiseks

jal on hõlpus tugevajõulise pikksilmaga leida, eraldada ja laskurile kätte juhatada tähtsaimad märgid.

Taandudes kaitselõiku, täpsuskütid, teades täpselt kaugused oma lõigus, hävitavad täpse tulega kallalitungijaid: eeskätt nende juhte, vaatlejaid, sihtureid, kuulipildujaid (soomustlääbitavate kuulidega), vastase eelosade julgeimaid ja väljapaistvaimaid sõdureid, pimestavad soomusmasinaid (tulistades vaatepilusid ja periskoobe).

Kaitsel valib täpsuskütt endale asukoha nii, et ta saaks tulistada ka vastupanupositsiooni sissetunginud vastast.

Täpsusküttide tsentraliseeritud juhtimine on võimalik harva kompanii piirides ja ainult erijuhtumil pataljoni piirides. Enamuses tegutsevad nad iseseisvalt, vastavalt üksuse ülesandele ja oma käsule.

Positsioonisõjas täpsuskütid, organiseerides hästimoondatud laskekohti, kütivad üle kaeviku ääre paistvaid inimpäid, siis vaatluspilusid, laskeavasid, vaatlusabinõusid (binoklid, pikksilmad, periskoo- bid), duellerivad vastase täpsusküttidega jne. Siin on nende tegevusala väga suur. Kaevikusõja igavus sunnib täpsuskütte veel intensiivsemale tegutsemisele. Viibides kauemat aega laskekohal, olles ajajooksul tutvunud maastikul kaugustega ja iseäraldustega, on täpsusküti tuli siin eriti täpne, eriti kardetav.

Lahingu katkemisel täpsuskütid katavad kompanii taandumist, hävitavad varjatud laskekohtadest jälitavate osade juhte, sihtureid ja kuulipildujaid.

Rännakul liiguvad täpsuskütid oma osade külgedel veidi eemal, olles valmis iga silmapilk märkide hävitamiseks. Ratsaväe rünnaku korral viivad nad rivist välja vastase juhid ja eessõitjad. Lahingumasinade ilmumisel pimestavad nad neid. Lennukite rünnakul tulistavad neid, püüdes tabada lennuki elulisesse osadesse.

Kõigis ülaltoeteldud lahingu eritüüpides on täpsusküttide ülesanne enam-vähem sarnane.

Ikka ja igal pool nõutakse nendelt vastase juhtivate keskuste halvamisest. Nende peamiseks märkideks on ikka juhid (eriti ohvitserid), vaatlejad, luurajad, tulede organiseerijad sihturid. Püüdeks on alati halvata vastase tegevust, viies rivist välja tema juhid.

Väga tähtsa kõrvalülesandena nõutakse vastase materjalosa pihtamist. Osavalt lastud soomustlääbitav kuul kuulipildujasse viib selle rivist välja — kuulipilduja on sunnitud vaikima. Veel nähakse ette soomusmasinate pimestamist ja lennukite tulistamist.

Et tanki pimestada, tuleb lasta harilik kuul vähimalt paarikümne sm lähedusse vaatepilust või purustada periskoop. Kuul, põrgates vastu terasplaati, puruneb, sünnitades tinapiisku, tolm, mis takistab vaatlust. Et tabada tanki sisemusse, tuleb kuul lasta 2 sm lähedusse vaatepilust. Ainult sellelt kauguselt või lähemalt pritsib tina vaatepilusse ja võib vigastada tankisti silmad.

Sellast täpsust (tanki pimestamine periskoobi purustamisega, piludesse laskmine) on kindlasti suutlikud saavutama ainult täpsuskütid.

Arvestades täpsusküttide suurt täpsust, on nende tulj õhumärkide pihta väga mõjuv. Katseil on saavu-

tatud 8—14%-lisi pihtamisi lennuki järel veetavasse kotti.

Pealeselle võib täpsuskütte kasutada väga hea eduga vastase positsioonide luuramiseks ja vaatlusteks.

Luurekavades meie sageli esitame nõude: teha kindlaks vastase aut.-relvade asukohad, vastase kavatsused, varude liikumine jne.

Kes seda teostavad? Ohvitserid, alljuhid ja vaatlejad, kelle vilumus sel alal pole väga suur.

Väiksema verekaotusega ja palju suurema tagajärjega võivad aga seda teha täpsuskütid, kes on varustatud suurejõuliste teleskoopidega ning on selleks peensusteni ette valmistatud.

Komplitseeritud moondamisvõtete paljastamine kaasaja lahingus nõuab häid silmi, väga asjatundlikku vaatlust. Selleks kõige sobivamad on täpsuskütid.

Täpsusküttide poolt saavutatud tagajärjed on väga kaaluvad ja nad on väga kulukad laskurid. Seepärast ei määrata neile mittevastavaid ülesandeid. Nende jõudu hoitakse vaid nende eriülesandeks. Igasugune liigne väsitamine enne lahingut mõjub halvavalt täpsusküttide tabavuse kindlusele.

4. Täpsusküttimine meie oludes.

Suurrahvad valisid ja valivad täpsuskütte juba oma elukutselt täpsusküttidele sarnlevate inimeste keskelt (kütid asumaadelt, laskesportlased). Meil on olemas vaid viimased. Meie saame täpsuskütte ainult laskesportlaste keskelt vastava kasvatuses järele.

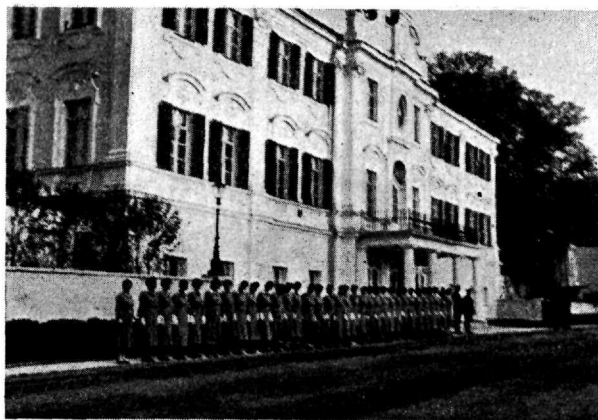
Oma iseloomult on eestlane-sõdur heas kuulsuses. Ta võib olla ka väga hea täpsuskütt. Selleks on eestlasel kõik head eeldused: iseseisvus tegutsemisel, meelekindlus, külmaverelisuus, tahtejõud, püüdlikkus meisterlikkusele, jonnakus, auahnus ja püüe — olla teistest üle, olla parim.

Meie eliitlaskurite suhteline arv ja tasapind näitab, et paljud eestlased on juba sünnilt saanud kaasa kõrge laskevõime. Seega inimmaterjal on olemas, raskusi on vaid väljaõpetamisel.

Heade täpsusküttide valik ja ettevalmistamine meie ajateenijate hulgas meie teenistusaja lühisuse juures on võimalik. Säärane täpsuskütt poleks tegelikus lahingus enam kellegi täpsuskütt — ta oskaks küll lasta, kuid tema tabamise kindlus oleks väga kaheldav. Säärane täpsuskütt (juba rahu ajal kõige rohkem keskmise tasapinnani küündiv laskur), ei täidaks tõsisest lahingumõllus täpsuskütina kaugeltki temale pandud lootusi. Oletamegi, et ajateenijast saab teenistusaja lõpuks kuidagi vaevaltrahuldav täpsuskütt. Teenistusest vabanedes kaotaks ta needki vähesed võimed ja mobilisatsiooni korral ei tuleks ta täpsuskütina enam kõne allagi.

Oletame veel, et suur hulk neist reservis olles hoiaks oma laskevõime kuidagi alal, siis tegelikus lahingus oleks neist ikkagi vähe kasu. Hiilgav laskja tiirul pole kaugeltki samaväärne täpsuskütina lahingus.

Nagu kirjeldused möödunud lahinguist tõendavad, muutub seal enamik inimesi sootuks teissuguseks. Nii paljudki rahuajal tugevad mehed muutuvad lahingus haletsemisväärselt kartlikeks. Ja vastupidi. Paljud

KL Toompea malevkond tervitas oma auliiget.

Tallinna Kaitseliidu Toompea malevkonna igaaastane traditsiooniline kontrollkogunemine ja jalutuskaik läbi linna malevkonna auliikme Riigivanema K. Pätsi juure teostus tänava 20. mail. Riigivanemat ilmusid tervitama ka Naiskodukaitse Toompea jaoskonna liikmed, kes selleks juba varemalt kogunesid Kadriorgu.

igapäevases elus tagasihoidlikud, mitteesiletikkujad ja vähe silmapaistvad on lahingus kandvaimad jõud.

Järelikult, me ei tohi valida täpsuskütte juhulki ainult hästilaskvate sõdurite keskest, kelle iseloom on täiesti kujunemata ja kelle väärtust täpsuskütina selles nooruses on raske hinnata. Me peame täpsusküttide kandidaate õpetama ja kasvatama ning nende laskevõimet hoidma alal pärast sundajateenistust. Kas see sünnib Kaitseliidu või mõne teise organisatsiooni juures ja kuidas — on eriküsimus, mis ei kuulu minu seekordsesse teemasse.

Koondatud organisatsioonidesse, on õpetajail võimalik jälgida ja õppida peensusteni tundma igat täpsusküti-kandidaati. Sõja alates võib kasvataja ainult siit, arvestades rea aastate töötulemusi, täiesti rahuliku südamega valida välja kohaseid, sõna tõsisel mõttes täpsuskütte. Õpetades ja kasvatades sääraselt, võime uskuda, et täpsusküttideks valitakse tõesti „sisuga“ mehed.

Kui kõrge peaks olema meie täpsusküti lasketase? Kol. Sternbeck („Sõdur“ 1933. a. lk. 525) seab üles normi: täpsuskütt peab suutma pidada 300 m pealt kõik lasud peakujusuuruse pindala sees. Arvutades 300 m ringmargil teeks see välja tõenäoliselt 92 silma. See pole väike tagajärg. Sellast tagajärge võib saavutada vaid meister — või kõrgema klassi laskur. Ajateenijast valitud laskur ei hoiaks säärast normi iialgi alles.

Kogemused näitavad („Sõdur“ 1933. a. lk. 526), et andekas laskur jõuab meisterklassi intensiivse harjutamise ning hea võistluspraktika järele kõige vähem 3—4 aastaga. Kui palju aga on meil neid meister- või kõrgema klassi mehi? Väga vähe. Ja needki suures enamuses säärased mehed, kes sõja korral asuvad juhtide kohtadel (ohvitserid, üleajat.).

Väliselt paistab, et meie rahva keskel tuntakse vähe huvi laskespordi vastu. See on arusaadav, sest laskesport on esiteks väga kallis (püss, padrunid, riieus), on seotud lasketiiruga, kus käimine võtab aega, ja algajale ka võrdlemisi igavana näiv spordiharu. Kui tulevikus kuidagi suudaksime luua midagi laskespordiseltside taolist (näit. Kaitseliidu juures) ja võimaldaksime laskmist täpsusküttide kandidaatideks soovijale andekaile laskureile, siis, usun, et soovijaid leiduks rohkesti. Juba täpsusküti nimetus tõmbaks kaaka paljusid.

Relvad ja optilised abinõud. Meie arsenalis jõudis pikaajaliste uurimuste ja katsete varal täpsuspüsside valmistamise alal täiuseni. Meie arsenalis valmistatud täpsuspüss on omaette meisterteos. Ta on suutlik võistleva kvaliteedi poolest ükskõik misuguse välismaa vabriku täpsuspüssiga (tihedus: 600 m kõik lasud peakujus). See on suur paremus, suur soodsus meie täpsusküttide varustamisel püssidega. Ka laskemoona hakatakse tulevikus valmistama kodumaal, ning pole põhjust arvata, et ta tuleks halvem parimast välismaa laskemoonast.

Optilist sihikut ja teleskoopi pole kahjuks võimalik valmistada kodumaal. Optiliste sihikute püssidele pealemonteerimine aga on meil läbiviidav. Katsed on näidanud seni rahuldavaid tagajärgi.

Usun, et pole huvitusetu teada täpsusküttide varustuse hinda.

Arsenali täpsuspüss	Kr. 60—100
Optiline sihik (4-kordne suurend.)	„ 300
Optilise sihiku montaaž	„ 50—100
Teleskoop (30—40-kordne suurend.)	„ 200—400
Enivarustus	„ 100

Kokku: Kr. 710—1000

Tähis Sõjavä- gede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri sünnikohale.

Pühapäeval, 23. mail, avati Viljandi ligidal Pingu talu maa-alal vabadussõjaaegse ja praeguse Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri sünnikohal sünnikoha tähis. Tähise, mille püstitamise mõtte algatas ja teostas Vabadusristi Vendade Viljandi Osakond, avas Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse esindajana sõjaminister kindral P. Lill rohkearvulise Viljandi selts-

konna ning sõjaväe, kaitseliidu, naiskodukaitse, noorte- ja tuletõrje-organisatsioonide osavõtul. Tähise avamine kujunes sügavaks lugupidamiseavalduseks Sõjavägede Ülemjuhatajale ja sellele elas soojalt kaasa kogu riik, eriti aga Viljandi, kus Ülemjuhataja J. Laidoner saatis mööda oma noorusaastad.

Vaatleja oleks varustatud n.-n. „püstkõrva“ või hariliku püssiga.

Seega ümarguselt Kr. 1000 (maks. hind) iga täpsuskütipaari varustusele. Meil oleks vaja vähimalt 500 paari. Seega vajame rahas 500.000 krooni. Pealeselle muidugi väljaõppega seoses olevad kulud.

Kas see summa (Kr. 500.000.—) on väga suur? Võrdluseks toon mõned andmed. Selle rahaga saaksime:

- 40 tonni lahingumasinaid, s. o. 15—20 tanketti või 3—4 tanki,
- või 10 47 mm tt suurtükki,
- või 2—3 modernset võitluslennukit,
- või 2 väikest vahilaeva.

See võrdlus näitab eriliste kommentaarideta, kuhu eeskätt peame suunama kaitsejõududeks kulutatava raha. See „500“ oleks tubliks kaaluks meie sõjaväele. Eelkõige peame ikkagi tugevdama oma jalaväge.

Täpsusküttide kasutamine. Üldjoontes oleks täpsusküttide kasutamine meie oludes sarnane eeltoodud põhimõtetele. Meie laiaid rinate juures on täpsusküti töö veelgi raskem. Ta on sunnitud tulistama märke väga laias löigis. See nõuab meie täpsuskütilt eriti täpset kaugetuld, eriti suurt iseseisvust tegetsemisel. Täpne kaugetuli nõuab omakord väga head ettevalmistust — head laskuri kvaliteeti.

Partisaanisõjas võivad meie üksikud täpsuskütid teha vägagi palju. Tundes väga hästi maastikku ja omades kohalike elanike poolehoiu, võib nii mõnigi täpsuskütt sünnitada vastasele väga palju peavalu.

Ei imesta, kui tulevikus meie kaitseõjas meie täpsuskütt tegutseb analoogiliselt sellele Läänerindel olnule täpsuskütile — kanadalasele (Prytchard: „Sniping vo Frantsi“ lk. 86), kes üksinda täpsete üksiklaskudega järjekorras viis rivist välja sakslaste tule-

positsioonil oleva patarei ohvitserid ja meeskonna ning sundis seega vaikima kogu patarei.

Kõik lahingulaskmised, mis on toime pandud suuremate üksustega (vähimalt kompanii), näitavad, et puukujudest tabatakse vaid hästinähtavad märgid. Halvastinähtavad märgid aga jäävad täiesti puutumata. Üldiselt — täiesti loomulik nähtus! Sõdur laseb vaid hästinähtavat märki. Seega lahingus pikaldasemaid, paksemaid ja moondamisvõtetes võhikumaid võistlejaid tulistatakse suhteliselt palju enam kui kavalaid, kiireid ja moondamisvõtetega hästituttavaid võitlejaid. Vastase täpsusküti, kes on virtuoos moondamises ja tegetsemiseks, ei tülitaks tulega keegi. Siit vajadus täpsusküttide järele.

Täpsusküttidega on tehtud katseid ka suuremail kahepoolseil õppusil. Õppuse mõttes on registreeritud kõik kindlatena näivad pihtamised, kusjuures on arvestatud kõikide elementidega, et viia tagajärjed võimalikult reaalsuse piiridesse.

Tagajärjed: kallaletungiva kompanii (120 meest) pihta märgiti 62 arvamise järele tõenäoliselt kindlat tabamust 35 min. jooksul: aeg kallaletungi lähtealusele (700 m) asumisest kuni kallaletungi alguseni, kusjuures kompanii kõik 4 ohvitseri ja suurem osa jaoulemaist olid märgitud pihtasaanutena.

Arvestame vaid 30 märkimist, seegi oleks kohutav % tõelikus lahingus (kompaniist 25% kaotusi ainult kallaletungi ettevalmistamisel).

Mitte asjata ei tõenda P.-Am. Üh., et 2 täpsuskütipaari soodsas olukorras on tulejõult enam väärt kui terve jalaväe kompanii.

Ehkki täpsusküti varustus on võrdlemisi kallis ja nende väljaõpetamine ja võimete vajalisel kõrgusel hoidmine on seotud teatud raskustega ja kuludega (eeskujulik kaader, erilaskväljad, alatised laskeharjutused ja treeningud), siiski peame neid soetama. Sest

peale täpsusküttide poolt lahingus saavutatud tagajärgede tuleb arvestada veel teist tegurit — moraalset külge. Paljas teadmine, et vastane omab täpsuskütte, meie aga mitte, on väga mahasuruv meie realaskureile, esijärgus juhtidele, vaatlejaile ja sihtureile. Nende töö võib muutuda ebakindlaks. Nende enesetunne halvatatakse teadmiseaga, et iga hetk nad võivad muutuda vastase täpsusküttide märklauaks, kes meie täpsusküttide puudumisel võivad tegutseda täiesti karistamatult. Kui aga meilgi on neid laskureid — hävitajaid, siis meeolelu on sootuks teissugune, sest siis võime loota nende kaitsele.

Arvestades väljaõppe raskusi, võiks täpsuskütte soetada võrdlemisi vähesel arvul, kuid selle-eest väga häid. Parem väike hulk häid töölikke täpsuskütte kui terve kari täpsusküti erivarustusega mitterahuldavaid. Lahingus, kus inimeste närvid on viimseini pingutatud, ei tee halb täpsuskütt midagi nimetamisväärset.

5. Kokkuvõte.

Me nägime, kuidas relvatehnika arenes täiuse poole, kuidas relvade laskekiirus suurenes koos lasketäpsusega, kusjuures esimese tempo oli kiirem. Tähtsaimaks püüdeks oli ikkagi teatud ajavahemiku jooksul paisata vastase suunas rohkem metalli. See areng ei jää seisma, vaid jätkub tulevikuski. Sagedasti loeme sõnumeid, kus teatatakse ikka ja jälle modernsemaist, isegi elektri jõul töötavaist kuulipildujaist, mille laskekiirus on 1500 lasku minutis jne. jne.

Järgnevalt nägime, kuidas Inglise-Buuri sõda tõestas püssi vaba üksiktule väärtust.

Edasi, maailmasõjas positsioonisõda tõstis esile, algul küll kui spordi, püssi täpsustule vajaduse, sest teisiti ei saanud kaevunud vastast rivist välja viia.

Sünnib täpsusküttimine.

Maailmasõja kestes leidis see ala täit tunnustust.

Kaasaegsed suurriigid, pärast pikki katseid, on täpsusküttimise juba ammugi jaatavalt otsustanud kui hä-

davajalise. Täpsusküttide ettevalmistamine kestab juba aastaid.

Peatudes meie olude juures selgus, et täpsusküttide vajadus meil on möödapääsmatu eeskätt lahinguliste nõuete pärast (täpsustuli ja vaatlus), ning ka moraalimõttes. Inimmaterjal, relvad, erivarustus, väljaõpe ja sellega seoses olev rahaline külg ei tee meile hea tahtmise juures raskusi.

Tegelikult on meilgi täpsusküttimise asjandus otsustatud soodsalt. Pärast põhjalikke kaalutlusi, katseid ja rahaliste raskuste ületamist on oodata asja käimapanekut.

Jääb vaid soovida, et täpsusküttimisest informeeritaks kogu sõjaväge, et järsku puhkeva sõja korral see uudsus ei mõjuks ootamatult. Praegused teadmised selle kohta on igatahes nõrgad. Manöövritel ei teata neile anda kohast ülesannet, sest ei tunta küllaldaselt nende taktikat.

Veel halvem on olukord meie reservistidega. Täpsusküttimise ala on tundmata sõduritele, allohvitseridele ja ohvitseridele.

Palju valusaid kogemusi, palju asjatut verd valatakse, kui ei olda asjast teadlikud.

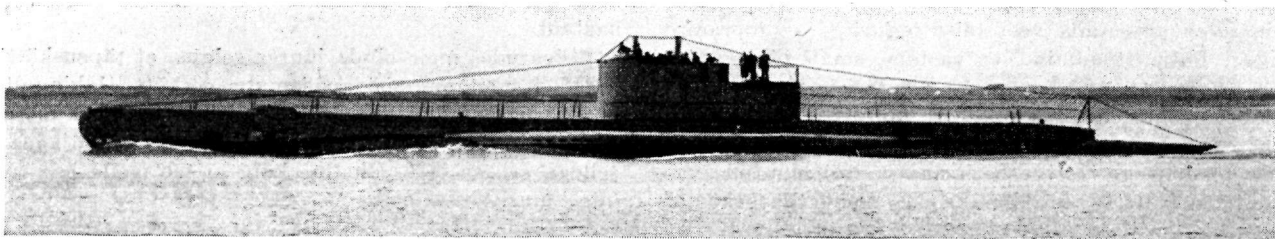
Möödunud sõdades juhi autoriteeti tõstvad pildid, kus ohvitser ennast varjamata kuulirahe all käis piki ahelikke ja julgustas oma mehi kallaletungile, peavad kaduma. Sõduritest erinevas mundris vastasele silmapaistvalt tegutsev ohvitser tulevikusõjas viiakse rivist välja lahingu esimestel minutitel. Säärane meeletus, mitte julgustükk, võrduks enesetapmisele ja oleks kuritegu allüksusele, kes kaotab oma juhi.

Sel alal tuleb teha palju selgitustööd. Tuleb lahendada kaadri mundri küsimus lahingus. Kaitseleidu või eriliste täpsusküttide kooli ülesanne aga oleks meie rahva laskespordi alal andekamate lasketaseme tõstmine, alalhoidmine ja täpsusküttideks ettevalmistamine. Need koondised oleksid baasiks, kust sõja korral valiksime eeskujulikke täpsuskütte.

Naiskodukaitse keskkogu oli koos.

23. maiks oli Tallinnasse kutsutud kokku järjekordne Naiskodukaitse keskkogu koosolek. Koosolekul vaadati läbi Naiskodukaitse läinud aasta tegevuse ja majandusaruanded ning arutati Naiskodukaitse järgmise aasta tegevusse puutuvaid küsimusi.

Eesti teine allveelaev „Lembit“

A. VARES, v.-ltn.

Meri toob oma rahvale õnne

Meri aitab luua õitsvat kodu,
olgem valmis seda ka kaitsma!

Qui nescit orare ascendat mare — kes ei oska palvetada, mingu merele — nii ütlesid vanad roomlased.

Meri pidi tegema mehest mehe. See muistse-aja tõde on säilinud tänapäevani. Seda tunneme meie tänapäeval ja naudime neid saavutusi, mida merest karastatud esiisad meile on pärandanud. Meri on üks tegureid, mis on teinud eesti mehest mehe, kes on jõudnud siin Soome lahe ja Balti mere sopis vastu panna mitmesuguseile raskusile ja sammub julgesti vastu õnnelikule tulevikule.

Jätame mainimata lõpmatud näited vanemast ajaloost ja vaatame tagasi Vabadussõja aega. Siis, kui olid kadumas lootused vaenlase tagasitõrjumiseks, siis mere teel saime sõjavarustust, merelt tulid meile abiväed, merelt tulid suured laevad täis toiduaineid ja hoogsad meredessant-operatsioonid aitasid lüüa segi vaenlase rinde, mis oli juba vallutamas pealinna. Nii-sama olulise tähtsuse omab meri ka rahu ajal. Näiteks oli eesti väliskaubandus 1935. aastal 773.836 tonni 148,9 miljoni krooni väärtuses. Sellest kaubast veeti mereteede kaudu 750.000 tonni 148,7 miljoni väärtuses. Seega toimus 1935. aasta väliskaubandusest mere kaudu 97% kogu kaubast, mille väärtus aga oli 99,9% kogu väliskaubanduse väärtusest.

Need arvud näitavad, et meri on tee, mille kaudu suuremas osas teostub meie väliskaubandus. Teine suurem ja väga oluline tegevus — sellega ühtlasi suure rahvamajandusliku väärtusega ala — on meretransport.

Vabariigi algpäevil oli Eesti kaubalaevastik kogusummas 20.000 bruto-registerttonni, tänapäeval aga ligi 170.000 br.-reg.-tonni, seega 750% võrra suurenenud. Neil laevadel leiavad teenistuse üle 2500 inimese, juure arvamata seda suurt hulka, kes teenib laevandusega seoses olevail teisel tegevusaladel, nagu sadamais, tehaseis, dokkides, kontoreis jne. Rahvamajanduslik puhastulu sellelt suurelt tegevusalalt tõuseb tänapäeval juba üle 7 miljoni krooni aastas.

Neist arvudest näeme, et meri soodustab suurel määral meie rahvamajandust, omades tõusva tendentsi

On loomulik, et kõik need rahvamajanduslikud saavutused, mida arendame rahu ajal ja mille hüvesid omame, peame säilitama ka sõja ajal, sest kui riik on majanduslikult tugev, siis on ta ka võimeline end kaitsma. Sellest väljudes peame püüdma ka sõja ajal lahti hoida mereteed ja arendama neid merega seoses olevaid rahvamajanduse tuluallikaid.

Heites pilgu maakaardile on meil kõigil selge, misugune on meie geopoliitiline asend ja missugusel mitmesuguste erinevate tungide ristlemisteel asume.

Moodsas sõjas võib raudteetransport muutuda peaaegu võimatuks ja jääb järele ainult meretransport. Seega on meri kui kommunikatsiooni ja väliskaubanduse tee veel olulisem sõja ajal kui rahu ajal. Meri loob meile vajalise otskohese kontakti ja ühenduse alalhoidmise võimaluse kõigi meie, nii ligemate kui ka kaugemate, sõprusriikidega ja sõjaliitlastega.

Nagu nägime Vabadussõjas, olid mereoperatsioonid väga olulised nii põhja rindel, Pihkva all kui ka Riia lahes. Kahtlemata omavad mereoperatsioonid ka tuleviku sõjas kui mitte suurema, siis samasuguse mõju

mereäärsetele positsioonidele ja sellega koos ka üldisele olukorrale.

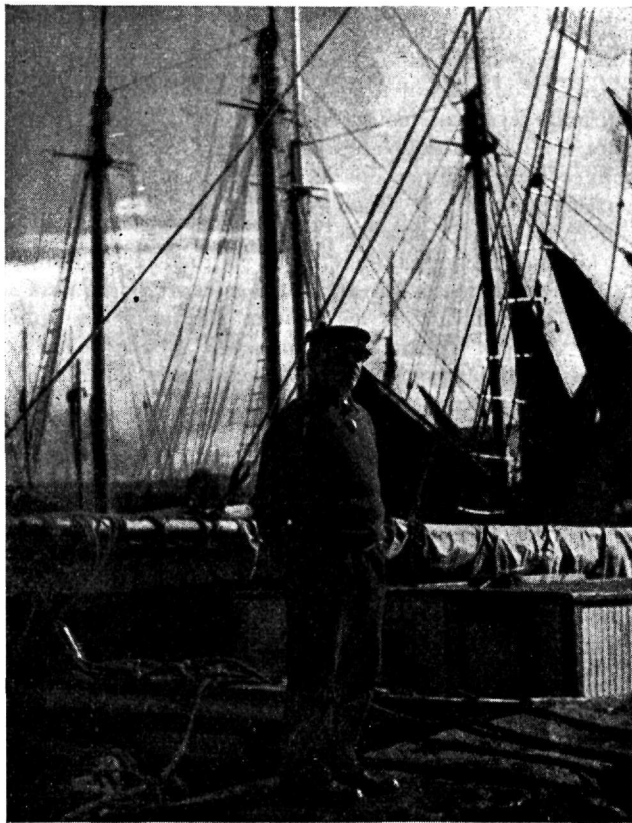
Sellest näeme, et meri soodustab ka otsekohest sõjalist kaitset ja merelt antud löögid vaenlase seljalt on suure mõjuga.

Kokku võttes peame mainima, et meri karastab rahva iseloomu, tehes seda tugevaks. Meri soodustab mereriigi majanduslikku arengut ja meri pakub soodsat kaitset sõjas.

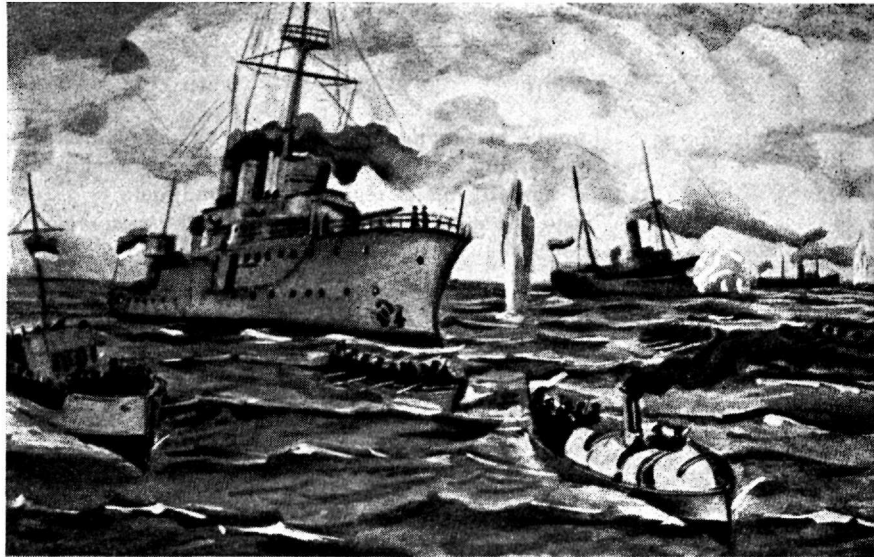
*

Nagu meri oma iseloomult on muutlik, nii on muutlik ka tema mõju mererahvaste peale. Pakkudes ilusal suvepäeval võrratut ilu ja naudingut on hilis-sügisene torm õudne ja hävitav. Nii on meri juhtinud ka rahvaste saatust. Kõik rahvad, kes on osanud ära kasutada neid hüvesid ja ande, mida meri on pakkunud, ja end osanud kaitsta ka nende pahede vastu, mida meri oma hüvedega paratamata kaasa toob, on jõudnud kõrgele kultuurilisele ja majanduslikule tasemele. Need rahvad aga, kes on merelt aina hüvesid püüdnud saavutada ja pole küllaldaselt valmis olnud endid kaitsma, on pidanud loovutama kõik oma saavutused võõrastele ja on langenud nii majanduslikult kui ka kultuuriliselt.

Meie rahvas on vana mererahvas, kes on kuulus juba muistsest ajast oma julgete meresõitudega. Meie riik on aga noor mereriik. Teeme alles mereriigina esimesi samme. Need sammud on küll juba algusest olnud kroonitud suure edu ja kuulsusega ja möödunud

Meie meremehi

Vabadussõda — dessant Utria all

kahe aastakümne jooksul oleme teinud suuri edusamme. Seda on aga vähe selleks, et võiksime vaadata muretult tulevikku.

Senini oleme püüdnud merelt saavutada ainult hüvesid, kuid meie peame end kindlustama ka merelt tulevate pahede vastu. Seepärast, nähes nii suuri edusamme merenduse arenemises, on meie kohus hoolitseda ka mere vabaduse säilitamise ja kaitse eest. See ülesanne on küllaltki raske ja seotud suurte kuludega, kuid tema teostamine pole võimatu.

See vastutusrikas ülesanne lasub peamiselt meie rannakaitsel ja mereväel, kes seda teostavad meie merepiiri iseäralduste ja riigi majanduslike ressursside kohaselt, võimalikult sammu pidades tänapäeva sõjatehnika nõuetega nii abinõude soetamisel kui ka nende rakendamisel.

Meie merevägi, kes pärast Vabadussõda kandis võiduloorberid koos armeega, oli vabariigi esimesil aastail suurimaid, võrreldes meie naaberväikeriikide laevastikega. Sellele järgnes ajajärk, millal näis, nagu oleks merevägi uinunud oma loorberitel. Mereväe sise-mistes ringkondades tehti aga tõsist tööd laevastiku arendamise ja suurendamise alal. Tungiti ka valitsus-ringkondadesse mereväe täiendamise ja uuendamise kavadele, kuid et sel ajajärgul meie valitsusringkondadel oli küllalt tegemist parteivaheliste võitlustega ja ükski valitsus ei püsinud nii kaua, et ta oleks võinud läbi viia säärase suurt riigikaitselist korraldust nagu laevastiku ümberkorraldamine, siis jäid mereväe poolt esitatud kavad kõik seisma.

Viimaseil aastail, millal meie riiklik ja rahvuslik elu järjekindlalt on tasakaalunemas ja stabiliseerumas, võttis ka mereväe ümberkorraldus pöörde. On asunud merejõudude ajakohastamisele, mille tulemused on juba nähtavad.

Peale ametliku poolehoidu ja kaasabi on merekaitse küsimusele rõõmustavalt kaasa elama hakanud ka seltskond. Vabatahtlike annetustega on rahvas kaasa aidanud sõjalaevastiku täiendamiseks, ja on loota, et juba lähimal ajal laevastik lisaks seni olnud ja viimasel ajal juure tulnud aktiivsetele üksustele rikastub jälle ühe moodsa aktiivüksuse võrra.

Lõpuks ei saa mainimata jätta ka merekaitseliidu osa meie rannakaitses. Merekaitseliit on rahva vabahtlik kaasabi meie regulaar-merejõududele.

Need viimaste aastate saavutused näitavad, et riik arvestab küllalt neid suuri hüvesid, mida meie rahvamajandusele pakub meri, ja püüab seda ka kindlustada, soetades vastavat sõjalaevastikku väliskaubanduse ja ranna kaitseks. Kuid sel alal on veel palju teha ja riik on sunnitud tooma küllaltki suuri majanduslikke ohvreid. See on aga paratamatu ja see tasub end mitmekordselt.

Mereasjandus, nii kaubanduslik kui ka sõjalaevastiku ala, on seni olnud rahva laiematele hulkadele vähe tuntud. Selle tõttu leidub veel tänapäeval pessimiste, kes sõjalaevastiku arendamises näevad asjata kulusid ja ei oska aru saada sellest suurest kasust meie rahva heaks käekäiguks, mida pakub hästi korraldatud ja mõjuv rannakaitse. Asjalik selgitustöö kaotab pessimismi ja liidab terve rahva üheks tervikuks, kes täis usaldust oma juhtide vastu ehitab endale õitsva kodu. Ühtlasi aga hoolitseb ka selle eest, et alati oleksid valmis relvad selle kodu kaitseks.

NOORTE KÜSIMUS KAITSELIIDUS

A. ALLIK

„Kaitse Kodu!“ nr. 7 käsitledi küsimust, kuidas tõsta Kaitseliidu prestiiži, milleks oli H. Tammart'i poolt esitatud rida konkreetseid ettepanekuid. Neist üks oli, et Kaitseliit oma liikmeskonna komplekteeriks ainult sõjaväes teeninud täisealisist kodanikest, kuna praegu mõnikord noorkaitseliitlased oma ebasõjameheliku esinemise, vähema vastutustunde ja nooruse rumalustega Kaitseliidu prestiiži alla viivad. Need põhjused on nähtud kohusetundliku kaitseliitlase seisukohalt ja on küllalt kaaluvad, et seda küsimust laiemas ulatuses arutusele võtta. Allpool tahangi käsitleda noorte kotkaste juhi seisukohalt meesnoorte organiseerimise aluseid Kaitseliidus, ühtlasi esile tuues veel teisigi põhjusi, mis toetaksid H. Tammart'i väiteid.

Kui vaadata Kaitseliidu liikmeskonda ühes eriorganisatsioonidega, näeme, et Kaitseliit on võtnud oma sihiks organiseerida kodanikke, piltlikult öeldult, lapsepõlvest kuni raugaeani. Kõigile pakub ta ruumi, kes tahavad meie kodumaa ehitamiseks ja kaitsmiseks töötada: noorena noorkotkas, parimais meheaastais rindemees ja aastais üle 43-e — sisekaitsemees kuni surmatunnini. Tänu sellele elulisele süsteemile on Kaitseliit jõudnud praegusele kõrgele tasemele.

Kuid selles süsteemis on väike dissonants, mis hakkab mõjuma Kaitseliidu tööle segavalt. See on noorkaitseliitlaste ja noorte kotkaste vanemate poiste vahelise küsimus, kes vanuselt peaaegu ühtuvad ja võivad kuuluda nii Kaitseliidu kui ka Noorte Kotkaste eriorganisatsiooni. See on nagu parallelism, mille kaotamine ei oleks raske, kui me leiame selleks põhjusi, ja neid leidub. Seda on noorte kotkaste tegeliku töö juhid korduvalt avaldanud, kuna H. Tammart'i kirjutus omakorda näitab, et ka Kaitseliidu põhiorganisatsiooni ridades leitakse, et nende keskel ei võiks olla alaealistel meeskodanikel kohta, kes küllalt edukalt ei suuda kaitseliitlase nime kanda. Nii siis on olemas sümptoomid, et on vajaline asetada liikmete värbamiseks mõlema organisatsiooni vahele kindlad piirid. Selleks tuleks Kaitseliidu liikmete vanuse alammäär tõsta 20 aastani, kuna praeguse

olukorra alalejätmise vastu on mitmeid kaaluvaid põhjusi, millest on juttu allpool. Vanuse piiri tõstmise läbiviimine peaks olema seda kergem, et nimetatud muudatus taotlevad mõlemad organisatsioonid, ja tagajärjed on mõlemale soodsamad kui esialgu arvata võib.

Milles avalduvad siis eespool mainitud parallelsismi halvad küljed?

Juba mitu aastat on kõneldud vanematele poiste töövõimaluste leidmisest Noorte Kotkaste organisatsioonis. Kõigil juhtidel oli selge, et tavaline noorte poiste tegevus ei kõida enam küllaldaselt 16—20 a. vanusesse jõudnud poisse. Kuid millised need alad oleksid, milledega vanemaid poisse siduda, jäi seni otsustamata. Alles käesoleval aastal on hakatud astuma konkreetseid samme töö- ja huvialade leidmiseks vanematele poistele. Eriti on välja tõstetud sõjaväeline ettevalmistus, mis sellealisi poisse alati on köitnud. See on õnnelikult valitud ka selle tõttu, et Kaitseliit oma kandvaima sihina taotleb riigikaitset. Sõjaväelise kasvatuse (ma mõtlen siin noortele jõukohasel viisil ja vormis) sisseviimisega Noorte Kotkaste organisatsiooni on sellele organisatsioonile antud hoopis suurem väärtus Kaitseliidu üksuste juhtide silmis ja loodud tihedam side, sest töötamine ühise eesmärgi saavutamiseks on alati koostööd süvendanud. Seni aga oli sageli kuulda Kaitseliidu ridadest nurinat, et noored teevad hoopis erinevat tööd. Nüüd, kus Noorte Kotkaste organisatsioon kindlailmeliselt on asunud noortega teostama ka sõjaväelist ettevalmistust, on ta saanud lisaks senistele uue tööpõllu, mida seni otseselt ei haaranud ükski noorte organisatsioon. Nende julgete mõtete aluseks on vastavad ringkirjad Peastaabi poolt, kus on näidatud, millises ulatuses tuleb teostada sõjaväelist ettevalmistust. Selle ala sisseviimist soodustab asjaolu, et Noorte Kotkaste organisatsioon on struktuurilt ja juhtimiselt analoogiline Kaitseliidule.

Vanemate poiste organiseerimisega on juure tekkinud uus organisatsiooni osa. Seni koosnes Noorte Kotkaste organisatsioon noortest haugastest (8—13-a.)

ja noortest kotkastest (13—17-a.), kuid nüüd uue tööpõlluga tuleksid juure vanemad poisid, keda võiks kotkasteks nimetada. Nii siis kujuneksid noorte organisatsiooni liikmete alajaotused järgmiselt:

Noorhaukad, 8—13-a., kus tegevuse aluseks oleksid arendavad mängud; noorkotkad, 13—16-a. — tegevuse aluseks töökoondused praktiliste teadmiste ja oskuste omandamiseks, ja kotkad, 16—20-a., kelle tööks oleks sõjaväeline kasvatus ühes vastavate teadmiste andmisega, iseseisvaks eluks ettevalmistamine ja endatäiendamine iseõppimise teel.

Kuna vanemad poisid — kotkad — ühtuvad ealt ja töö põhialuseilt noorkaitseliitlastega, see paralleelism mõjuvat vanemate poiste organiseerimisele takistavalt. Põhjus on esijoones muidugi see, et Noorte Kotkaste organisatsioon on noorte organisatsioon, kus liikmetel organiseerimine toetub noorsoo kasvatuslikel põhimõtetel. Selle vastu aga Kaitseliit on täiskasvanute organisatsioon, kus igalt liikmelt eeldatakse juba vajalist endadistsipliini ja korraarmastust, mille tõttu jääb seal kasvatus sellel kujul teisele kohale. Pealegi on Kaitseliidus viimaste andmete järgi noorkaitseliitlasi ainult 7%, kelle pärast ei ole sageli võimalusi noorkaitseliitlasi täiskasvanuist eraldada ja neid võtta erikavalise väljaarendamise alla.

Edasi teame, et noorte kotkaste üksuses taotellakse individuaalset kasvatust, s. t. et seal jälgitakse üksuse juhi poolt iga noore arenemist, kontrollitakse iga noore samme, noore vabadused raamistatakse, et ta ei saaks teha rumalusi ärganud täismehe vaimust aetuna, hävitatakse juba eos noore halvad kalduvused ja mõtted ebasündaiks tegudeks. Kaitseliit aga taoteleb esijoones sõjatehnilist väljaõpet, seal toimub kasvatus üldisemalt ja ei ole vajadusi niivõrd tungida kaitseliitlase eraellu väljaspool teenistuskohuseid. Ka ei vaja enam kaitseliitlasi enam erilist kasvatust, küll aga noorkaitseliitlased, kelle poolt sagedaimini on toimunud eksimisi Kaitseliidu kodukorra ja distsipliini vastu.

Kaitseliidus tehakse vahet, millal algab eraelu ja lõpevad teenistuskohused, või vastupidi, mis pärast ei saa keegi Kaitseliidule seda süüks panna, kui KL liige eraelus hariliku kodanikuna täiskasvanuile lubatavad „seltskondlikud pahed“ kaasa teeb, kuigi Kaitseliit seda pooldanud ega omalt poolt soodustanud ei ole.

Noored kotkad laskmas

Noored kotkad sõjalisel õppusel

Üldises koosseisus võib seda ette tulla ka noorkaitseliitlasiga, kellele see aga ei sobi ja kelle juures tagajärjed hoopis halvad võivad olla.

Noorte Kotkaste organisatsioon nõuab noorelt hoopis rohkem. Siin ei tehta vahet, kas poiss on teenistuskohuste täitmisel või oma eraelus eksinud ülesseatud kasvatuslike nõuete vastu. Ka siis, kui ta ei kannu noorkotka vormi ja ei esine noore kotkana, loetakse teda seltskonna ja üksuse juhtide silmis nooreks kotkaks ja hinnatakse vastavalt tema käitumist. Eksimusele järgneb igal juhul korralekutsumine ja, kui see ei aita, karistus. Kaitseliidus on selle vastu aga vastavaelise noormehe olukord kergem, sest seal puuduvad sageli olukorrast tingituna võimalused noorkaitseliitlase eraldamiseks täiskasvanust ja teda koheldakse võrdselt nendega, mille tõttu seal on hoopis vähem võimalusi noorkaitseliitlaste karistamiseks sama eksimuse põhjal mis vanemal poisil Noorte Kotkaste üksuses. Ja see on loomulik, sest sisekorrad mõlemas organisatsioones on erinevad: Kaitseliidul on täiskasvanute, Noorte Kotkaste organisatsioonil aga noorte organisatsiooni sisekord. Kui aga Noorsoo organiseerimise seaduses on öeldud, et noor on inimene kuni 20. eluaastani, siis peaks ta koht olema noorte organisatsioonis üksi selle kasvatusel pärast, mis ta seal saab ja kus tema elu reguleerivad noortele vajalised eeskirjad ja nõuded.

Rõhutan veel kord, et kasvatus ei ole mõeldav ainult koondusel juhtide silma all, vaid kogu kasvuaeg vältel, päevagi vahele jätmata. Kasvatus ei ole mõeldav piire ja takistusi seadmata. Ja Noorte Kotkaste organisatsioonil on noorte suhtes see paremus Kaitseliiduga võrreldes, et seal on see põhimõte täieliselt läbi viidud. See tundub küll noore vabaduse õiguste piiramisena, eriti täismehe-eelseis aastais, kus tahetakse psühholoogilisel põhjusil eitada kõike head ja kasvatavat, kus ollakse vastuolus üldmaksvate põhimõtetega, kuid noore õigel teel hoidmiseks ja varaküpsuse saamise vältimiseks on see vajaline.

Varaküpsust mainides ei saa tähendamata jätta, et seda esineb meil laialdaselt, mille põhjuseks on noorte organisatsioonidesse koondunud vähene noorte hulk. Selle vastu soodustab aga seda noorte olek täiskasva-

nute organisatsioonides ja täiskasvanute lõbustusist ning meelelahutusist osavõtmine. Noore arenemisele on seda kasulik, mida kauem ta nooreks jääb, kuna ruttu vananenud noore arenemine jääb taha sellest, kes valmib omal ajal. Maal näeme sageli noori poisse, kes kõnnivad suits suus ja uhkustavad oma vägitegudega „ehalkäimise“ ja joomise suhtes, suust voolata lastes valimatuid sõnu. Need on haletsemisväärased noored raugad, kellel arenemises noormeheajas puudu on tulnud. Oma eluviisidega on nad kurnanud oma noore organismi ja nad jäävad poolikuiks inimesiks, kelle tööviime teissuguse kasvatuses juures oleks olnud palju suurem.

Me teame, et Kaitseliit oma enamuses koosneb sõdasid läbiteinud meestest, kes omavahel kokku sattudes vestavad oma sõjamälestusi. Seejuures keelepaelte lahtipäästmiseks võetakse „mõned pitsid“, millele võivad lisanduda anekdoodid ja kõvemadki sõnad (sõja järeloomõju!). Nende meeste suust seda kuuldes ei imestata, kuid kui noormees, aastais 17, laseb end ka kaasa tõmmata, ja võib-olla puudulikust enesekriitikast laseb kõik oma mehised tagavarad lahti, et teisi üle trumbata, mis sellaste noortemeeste siht alati on, siis on see kindlasti võõrastav ning kasvatamatus tunnus. Ma ei ütle, et neid nähtusi sageli ja igal pool esineks, kuid neid on juhtunud, ja ei ole kasulik neist vaikides mööduda, sest ainult puuduste näitamisega võime vahendeid otsida nende vältimiseks.

Siit selgub, et on olemas vahe kahe noore kasvatuses vahel, kellest üks on Kaitseliidu põhiorganisatsioon, teine Kaitseliidu noorteorganisatsioon. Ja just see vahe pidurdab noorte kotkaste vanemate poiste organiseerimist, sest ühes on noorel nagu rohkem vabadusi. Kui nüüd 17-aastast poissi huvitab riigikaitseline ja rahvuslik kasvatus, talle meeldib laskesport ja vorm, siis ta valib ikka Kaitseliidu, kus ta arvab end täismehe olevat ja kus ta võib samavõrd poisi peale noorte kotkaste ridades kui poisikese peale alla vaadata. Kui Kaitseliit mõningaid noorimehi mingisugusel põhjusel vastu võtta ei saa, siis ei lähe nad protestiks ka mitte noorte kotkaste rühma, eriti siis, kui mõned nendelised noored mehed on juba Kaitseliidu üksuses. Nende eneseuhkus on liiga suur selleks, et minna nooremate hulka, kuna samal ajal teised võivad püssiga mängida täismeest. Nii jäävad selle väikese, kuid poiste seisukohalt küllaltki kaaluva seiga tõttu organiseerimata vanemate poiste üksused, kus noorel oleks võimalus saada kohasemat kasvatusi kui Kaitseliidu põhiorganisatsioon. Kui seda momenti ei esineks, siis oleks küll täiesti ükskõik, kus noor organiseeritud on, sest organiseerimata on neid veel palju. Sellase olukorra juures on vanemate poiste organiseerimine ras-

kendatud. Seda on kinnitanud mitmed noortejuhid ja seda tean enda kogemustest, kuna olen maal töötanud noorte kotkaste üksusega.

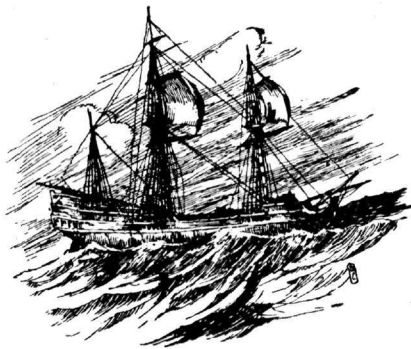
Igal noorel, kes algkooli lõpetamise järele ei oma kasvatavat kätt peale oma vanemate, millest ka selles vanuses vähe abi on, oleks tarviline end painutada noorte kotkaste seaduste ja korra alla. Sellega teda valmistatakse ette meheks meeste ridadesse. Me peame kaotama üksi oma ühise organisatsiooni huvides selle võimaluse, et ühed noored saavad astuda Kaitseliidu põhiorganisatsiooni, teised peavad leppima noorte organisatsiooniga.

Kaitseliitu võetakse vastu liikmeid tugeva selektsiooniga. Paljudes üksustes on ette nähtud, kui palju nad võivad liikmeid organiseerida. Kui nüüd välja minnakse loosungi all: kõik vanemad poisid organiseerugu, siis selle loosungi täitmiseks puuduvad KL põhiorganisatsioonil võimalused, küll aga mahutab noorte organisatsioon hoopis rohkem vanemaid poisse. Kuid ka sinna ei saa valikuta vastu võtta, sest Noorte Kotkaste organisatsioon peab jääma noorte organisatsioonidest selleks, mis on täiskasvanuile Kaitseliit. Nii näeme, et Kaitseliidu põhiorganisatsioonil on enam kui soodus, kui ta noorte juhtide kätte loovutab noorkaitseliitlased, kelle arvel saab juure organiseerida sõjaväes sundaega teeninud mehi. Selle juures ei lähe need noorkaitseliitlased kaduma Kaitseliidu suurele perele, vaid jäävad edasi töötama teistel alustel, mis on kasulikamad noortele endile ja mõlemale organisatsioonile.

Noorkaitseliitlaste kasvatamiseks puuduvad Kaitseliidul eeldused just maal. Samuti esineb just seal vanemate poiste üksuste vähesus. Linnades on asi parem selle tõttu, et suurem osa noorkaitseliitlastest on kooliõpilased ja peavad seetõttu painduma kooli distipliini alla. Seepärast ei saa õppur-kaitseliitlasti eeskujuks seada kõigile noorkaitseliitlastile, sest kasvatus ei teosta siin niivõrd Kaitseliit kui kool. Ja kus kool puudub, peamiselt maal, seal peavad kasvatuses teostamise enda peale võtma noorte üksused, mis on enamuses juhitud pedagoogide poolt. Seepärast võiks teha erandi linnades neile kooliõpilastest koosnevaile Kaitseliidu administratiivseile üksustele, mis on juba tekkinud ja omavad ajaloolise mineviku, kuid teistel juhtudel pole võimalik leida selles küsimuses mingit kompromissi.

Lõpuks olgu tähendatud, et on veel enam põhjusi kaitseliitlaste vanuse alammäära tõstmiseks, milleks on erinevused Kaitseliidu ja noorte kotkaste tööprogrammide ja -meetodite vahel. Nende põhjuste esiletõmine vajab aga eriarthikli, võimaluse korral tulevad need käsitlemisele mõnes järgnevas numbris.

Järgmine „**Kaitse Kodu!**“ number ilmub IV Võidupüha
erialbumina 19. juunil s. a.

Lootsiasjandus praegu ja vanasti.

Olgugi et maailmameresid kündvad laevad on varustatud täpsete merekaartidega, kompassiga, raadioga, raadio-peilingaatoriga ja muu vajalisega ning et mererannikul vilguvad tuletornide tuled ja hädaohtlikud kohad on tähistatud toodritega, ei ole laevajuht iga kord siiski veel mitte enesele kindel, eriti kui tal tuleb sõita saarestikus, rannasõiduveetes või sadamasse sisse tules. Siin vajab laevajuht kohalike olusid tundjat meremeest, ja see mees kannab lootsi nimetust. See on mees, kel iga merekäär ja sopp ning isegi veevoolud teada peavad olema, seega lasub siis tema õlul suur vastutus laeva julgeoleku eest. Meie vetes erilisi kardetavaid kohti just pole. Hädaohtlikemaiks võiks vast nimetada Naissaare-Kopli-vahelist sõiduteed Vahemadala juures ja siis Muhu väina. Soome või Rootsi skäärides sõita aga ei usalda ükski võõras laev ilma kohaliku lootsita. Aga ettevaatus on ju tarkuse ema ja seepärast ongi pandud maksma n.-n. sundlootsimine. Sõidab mõni laev kusagile sadamasse, peab ta lootsi peale võtma, ja ei tee ta seda, siis peab ikkagi maksma lootsimisraha vastavalt oma suurusele. Lootsimisrahast on vabad vaid omad rannasõidulaevad.

Meil on sundlootsimine maksev Tallinna, Pärnu ja Narva sadamate suhtes, mujal tuleb kõne alla vabalootsimine, s. t. tasu asjus lepib loots laevajuhiga kokku. Varemil ajal ulatus meil sundlootsimise piir Suurupini, kuid hiljem see kaotati. Eesti laevad ei tahtnud maksa lootsiraha Suurupist — Tallinna, mis on märksa kõrgem kui lootsimaks Tallinna sadamasse. Aga Eesti laevad ja ka paljud välismaa liinilaevad ei tarvita üldse lootsi. See on riskimine laevajuhi poolt. Ta võtab suure vastutuse enese õlgadele. Aga kui juhtub sadamasse sissesõidul laevaga õnnetus, kas ta jookseb mürinal vastu kaid või vigastab sildumisel teisi laevu, siis võib kindlustusselts end kahjutasu maksimisest lahti ütelda, nagu see hiljuti ette tuli soome reisilaeva „Ariadnega“ ja mõni aasta tagasi „Astreaga“, kui see sadamasse sisse sõites vigastas kaht Balti päästeseltsi laeva ja ise kahju pidi tasuma. Kindlustusseltsil on avarii puhul esimeseks küsimuseks, kas loots oli peal. Kui ei olnud, siis järgnevad muidugi küsimused, miks ei olnud ja miks ei oodatud, kun mõni loots oleks vabanenud?

Mõnele vahest näib, et lootsil pole midagi teha. Mis kunst see on laeva reidilt sadamasse tuua. Asi pole aga kaugeltki mitte nii lihtne. Peab tundma sadama olusid ning omapärasusi. Eriti raske on aga Suurupi lootsijaama lootside elu. Nagu juba eespool

tähendatud, on Suurupist lootsimine vabal kokkuleppel. On silmapiiril näha laev, tõttab Suurupi jaamast otsekohe mootorpaat laevale vastu, hoolimata sellest, milline torm valitseb merel. Ja oled siis laeva külje all, ütleb kapten, et ta ei vajagi lootsi. Sõida nüüd tühjalt tagasi ja pealegi veel läbi märg. Sellane on lootsi elu. Ja nii mõnigi on teenistuskohuste täitmisel oma elu jätnud.

Eesti lootsid on omandanud tubliduse mõttes laialdase kuulsuse. Nad on täiesti spetsialistid omal alal. Ja päris sagedased on juhud, kus Tallinna tulev laev enesele meie lootsi Helsingi vastu kutsub või Tallinna loots laeva Helsingi viib. Ka on meie lootsid kaunis tihti lootsinud laevu Kieli kanaali, Kopenhaageni ja mujale. Suured turistidelaevad, mis külastavad Tallinna ning siit edasi sõidavad Leningradi, võtavad alati meie lootsi peale. Riiaga on laevavahendus elav ja seepärast on suvekuul üks meie lootsidest alatiselt Riias. Omal ajal lootsisid Riia lootsid laevu Tallinna, nüüd on see kaotatud. Meie lootsid nõudsid, et laevade lootsimise õigus Eesti vetes jäägu ikkagi eesti lootsidele.

1931. a. asutati meil lootside ühing, kes töötavad nüüd nii öelda omal käel. Enne seda olid nad riigi teenistuses ja said riigilt kindlat palka. Ühingu asutamiseks võeti ka lootside punktid ümberkorraldamisele ning määrati üldjuhiks loots-kapten, kelleks on praegu kapten E. Kün. Lootsipunkt asub Tallinna sadamas, sadamakontori hoones, ja siin on peale lootskapteni vel lootsid R. Berg, L. Berg, Svirgdsin ning kapten Loots. Tallinnale allub sundlootsimisena Tallinna sadam, Kopli sadamad ning Miinisadam. Suurim

Lootsijaam Tallinna sadamas

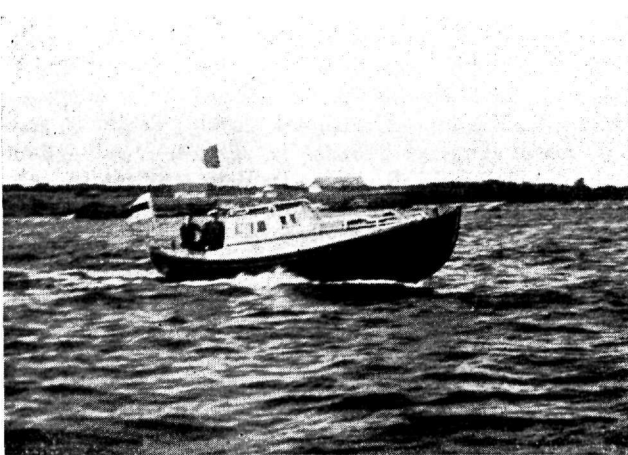
lootsipunkt asub meil Suurupis, kus praegu on 8 lootsi ja 1. juunist suureneb see arv veel kahe võrra. Seal on lootsidel oma maja, kaks mootorpaati ja muud. Nende tegevusraadius haarab kogu Balti mere ja Soome lahe. Edasi on Pärnus 3 ja Narvas 2 lootsi. Neis punktides on vähe tegemist ja seetõttu saavad ka lootsid seal väiksemat tasu. Nii head aastat sissetuleku mõttes kui seda oli 1936. a. ei mäleta meie lootsid Eesti iseisvuse aja jooksul. Keskmiselt teenivad meie lootsid 150 kr. kuus, mida just suureks ei saa pidada, kui võtta arvesse, et lootsil peab olema korralik riietus ja et tal laevale ronimisega ning mahatulemisega riided riknevad. Lootsijaamas peab tal olema mitu komplekti riideid, et neid märjakssaamisel vahetada.

Kõik lootsimisel saadud raha läheb ühingule ja brutto-sissetulekust läheb 30 prots. riigile vedurlaeva ja mootorpaatide ülalpidamise kulude katteks. Siis läheb veel 5% tagavara- ja 5% pensionikapitaliks ning ülejääv 60% tuleb jagamisele. Suvel on teenistus suurem, siis jätavad lootsid teenistusest osa kassase, et ka talvekuudel võtta oleks, kui laevade läbikäik on väike.

Meie lootside teenistust ei saa kuidagi võrrelda välismaa lootside teenistusega. Saksas teenivad lootsid kuus 800—1000 saksa marka, Inglismaal 40 naelsterlingi ümber ja Rootsis 300—400 krooni. Ja tööd on küllaldaselt. Vene ajal oli lootsiamet lihtsam. Siis töötati valgest-valgeni. Öösel jäid laevad reidile ankrusse ja hommikul toodi nad sadamasse. Nüüd on aga valvekord kogu öö-päeva.

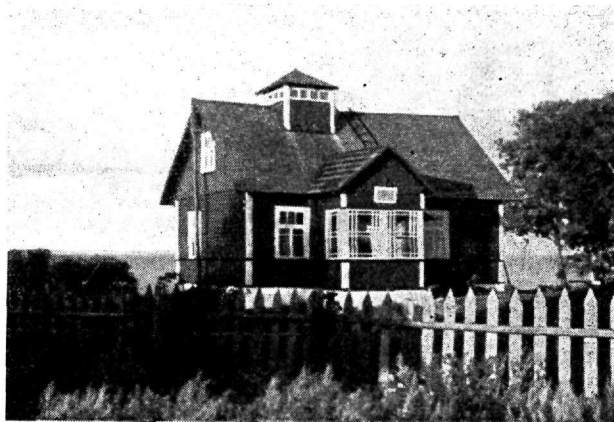
Millist eriharidust nõutakse lootsilt? Tal peab olema vähimalt ligisõidutüürimehe diplom ning ta peab olema sõitnud vähimalt 6 kuud tüürimehena või kaptenina üle 500 br.-reg.-tonni laeval. Pealeselle peab ta veel sooritama erilise lootsi eksami.

*

Suurupi lootsipaati viimas laevale lootsi

Pärast kompassi leiutamist muutus meresõit hõlpsamaks ning laevad julgesid juba siirduda tundmatuile meredele. Aga siis oli meresõidus ka sootu teissugune kord kui praegusel ajal; tolleaegne kord võrdub umbes politseilisele korrale. Tol ajal andis erikorraldusi välja Saksi kuningas Althestan ning Inglise kuningas Richard, kes valitses 1377.—1399. a. Neid seadusi ja

Eesti suurim lootsijaam Suurupis

määrusi tunti „The Laws of Oleron“i nime all. Väljantud seaduste alusteks olid peamiselt Normandia ja Bretagne mereseadused. Neist tolleaegseist seadusist peegeldub elavalt, milline oli meresõit siis. Ja öieti 13.—15. sajandi jooksul pandigi alus merakaubandusele.

Oleroni seaduse esimene peatükk nägi ette kõik lootsiasjandusse puutuvad küsimused, nagu: laeva täieline hukkumine või osaline avariid lootsi süü läbi; laeva seisupäevad sadamas või ankrus; sadama- ja kaaluseadused kui ka laevajuhi õigused, kohustused ja karistused. Laevajuht oli vastutav kõige eest. Tema käest nõuti laevajuhtimise oskust ja mereteede tundmist. Laevajuhil oli õigus palgata laeva sõidutee tundjat või lootsi. Laeva juhtisid merel tüüripidajad-lootsid. Laevnikul ja laevajuhil oli õigus kontrollida lootsi teadmisi ning talle käsklusi anda. Laevajuhi loata ei tohtinud keegi laevast lahkuda.

Kompass oli tol ajal uudisasi ning katsetamisajajärgus, seega ka haruldane instrument. Igal laeval kompassi polnud ja laeva juhti praktiliste lootsiasjanduse teadmiste järgi.

Oleroni seaduse teine peatükk käsitles meeskonnale pealepandavaid kohustusi, karistusi ja õigusi.

Oli laev sunnitud tormi või ebasoodsa ilmastiku tõttu seisma sadamas või ankrus, pidi laevajuht meeskonna kokku kutsuma, kusjuures viibis ka loots. Viimane pidi siis meeskonnale selgeks tegema seismise põhjused ning ära kuulama meeskonna arvamist. Küsimus otsustati siis hääleenamusega. Kõne all olev juhtum oli ainuke, kus laevajuhil tuli meeskonna soove arvestada. Hiljem kustutati see peatükk, kuid purjelaevades kestis see aastasadu edasi.

Vahekorid laevajuhi ja meeskonna vahel oli järgmine: laevajuhi kohus oli meeskonnas rahu pidada. Selleks aga, et end meeskonna hulgas maksma panna ning et ta käsud täitmist leiaksid, oli tal õigus madrusid rusikaga lüüa. Kui aga juht mehele rohkem kui ühe hoobi löi, oli madrusel õigus juhti vastu lüüa. Lõi aga madrus esimesena kaptenit, langes ta suure karistuse alla, kuni käe maharaiumiseni. Hiljem muudeti aga rusikaseadust sellaselt, et kui laevajuht kellegagi löömingusse sattus, oli lüüasaanul õigus oma eluruumi põgeneda. Läks aga kanten järele ning peksis edasi, võis ka madrus vastu lüüa.

Vahekorid meeskonnas: — kui keegi söögilauas teist valetajaks nimetas, karistati teda rahatrahviga, mis eesti rahas välja tegi umbes 20 senti. Nimetas aga laevajuht kedagi valetajaks, maksis ta kahekordse trahvi. Julges keegi häbematul kombel laevajuhile või lootsile vastu rääkida, langes süüdlane kuni 40-sendilise rahatrahvi alla.

„Kaitse Kodu!“ poolaasta tellimised lõppevad 30. juunil

Uuendage aegsasti tellimist järgmiseks poolaastaks

Oli keegi laeva inventarile või laeval olevale kaubale teadlikult või hooletuse läbi kahju teinud, karistati süüdiast 1-aastase vangistusega. Juhtus kahjutegemine kogemata või lohakuse tõttu, karistati teda sellega, et talle tulise rauaga näole märk põletati. Ka muid vähemad süütegusid karistati keskajal halastamatult.

XII sajandil oli Inglise laevastikus maksev n.-n. kiilhaalamine (keelhauling), s. t. nõör tõmmati laeva põhja alt läbi ning ühe otsa külge seoti siis süüdlane. Ta visati üle parda ning tõmmati poolpunnult teiselt poolt laeva välja. Kiilhaalamist toimetati kolm korda järjesti. Tihti tuli ette juhtumeid, kus inimest ähvardas uppumisoht ja teda tuli ellu äratada. See komme oli maksev mitu sajandit.

Oleroni seaduste järgi oli lootsi elu väga kibe. Kui ta kuhugi sadamasse teed ei leidnud ning kõrvale sattus, pidi ta kahjud tasuma; sai lootsi süü läbi laev või laeval olev kaup hukka ja ta ei suutnud kahju tasuda, vastutas ta sel juhul oma peaga. Kui kaupmehed lootsi laeva hukkumisel tapsid, ei võtnud keegi neid vastutusele. Ajas loots laeva karile ja kaup päästeti, sai selle endale maaomanik, kellele rand kuulus, kuid loots, kelle süü läbi laev randa jooksis, poodi õnnetuskohal pika posti otsa ning jäetigi sinna rippuma hoiatuseks möödasõitvatele lootsidele. Kui aga maaomanik valedes tuledega laeva randa meelitas, siis oli kauba ja laeva eest vastutav maaomanik. Siis poodi süüdlane oma maja seina külge ja maja süüdati põlema.

Keskajal, millal eriti Lääne-Euroopas laevaõnnetused tihenesid ning merehädased rannas paljaks rööviti või tapeti, muudeti Oleroni seadust selles mõttes, et süüdlased merele viidi ning merre heideti. Jõudis keegi siiski randa ujuda, tõmmati see väsinud ja poolpunnud inimene kaldale ning visati kividega surnuks.

Veel 18. sajandil valtses purjelaevades järgmine karistusviis: — laevaõpipoisse ning merekadette saadeti mõneks tunniks saalinguile ja raadele. Tormise ilmaga end mastitipus hoida oli tõeline nuhtlus. Meeskonna liikmeid võis aga peksa „kassikäpaga“. „Kassikäpp“ oli seitsmeharuline nahast piits ja iga piitsaharu sisse olid põimitud teravad naelad. Laevajuhil oli õigus süüdlasile kuni 4 tosinat hoopii määrata.

Vanasti oli Inglise ja Hollandi laevades alati lõunaks toiduks soolatud härjaliha ning kuivalt keedetud oad. Hommikul ja õhtul — teevesi kuivikutega. Kuivikut olid aga usse täis ja need sõna tõsisel mõttes liikusid laual. Aga mehed olid siiski terved ja rõõmsad.

Kui Eesti oli Rootsi halduses ning valitsevaks kuningaks oli Karl XI, siis hakati Eesti vetes ka lootsiasjandust paremale järjele seadma. Kannikult ja saartelt mobiliseeriti iga viies meeskodanik 15—50 a. vanuses ning saadeti Rootsi sojalaevastiku teenistusse. Seal koolitati mehed välja ning neist said tulevased kroonu lootsid. XVI sajandi lõpul oli juba Osmussaarel kroonu lootsijaam, kust sai lootse laevade Tallinna, Muhu väina ja Soome lahte juhtimiseks.

Kui Tallinn 1710. a. langes venelaste kätte, siis arvati endised lootsid vene sõjaväe teenistusse ning nad jäid edasi Osmussaarele, kuid vabanesid sealjuures 25-aastasest kroonuteenistusest soldatina. Vihterpalu kihelkonnale tehti ülesandeks maksa Osmussaare lootsidele palka ning peale selle veel vilja ja rüdevarustust. Kui aga hiljem mõisnikud valutasid talupoegade maad, siis hakkasid mõisnikud määrama meeskodanikke lootsideks ning soldatiks 25-aastase teenistuskustusega.

Nystadi rahulepingu järel 1721. aastal, millal Eesti vormiliselt Vene riigi kuige liideti, hakkas tsaar Peeter I Naissaarele merekindlust ehitama. Kindluse asukohaks valis ta saarel koha, kus praegu asub Louna küla. Selleks tõi ta saarele suure vaecosa, kes hakkas ehitama enesele kasarmuid ning ohvitseridele elumaju. Nüüd sunniti ka Naissaare lootse kindlustöödele. Nad tõstsid kubernerit ees protesti töösunduse üle. Kuberner saatis lootsid kindluse ülema vürst Menšikovi juure, andes neile kaasa kirja: „Kui Rootsi valitsuse ajal lootse ei komandeeritud Tallinna vallide ehitustööde juure, siis ei saa neid ka nüüd Naissaare kindlustööde juure saata.“

Vürst Menšikovile aga sellane kubernerit vahelesegamine ei meeldinud ja ta astus omalt poolt veel järsumalt välja. Ta muus Naissaare lootsid maha Viimsi mõisa omanikule. Lootsid asusid tol ajal elama kohale, kus praegu asub Rummu küla. Oma teopäevade arvel olid lootsid siis kohustatud Aegna ja Naissaare juurest Tallinna poole ning siit väljuvaid laevu lootsima. Lootsimise tasuks said lootsid aastast tunni tõrva küla peale. Tühja tunni pidid nad aga panema merre Paljassaare madaliku juure meremärgina, et laevad teaksid end madalikust eemale hoida. Ja Paljassaare juure merre pandud tõrvatünnid olid esimesteks meremärkideks Eesti vetes.

Rummu külas, Viimsi poolsaarel, leidub veel praegugi tollest ajast pärit suguvõsaliikmeid, kes kannavad liignime Loots.

V. H.

Meie purilendurid Otepääl

Ettevalmistused Kl. purilendurite laagriks

22. ja 23. mail sooritas Tallinna maleva purilennusalk 9-liikmelise meeskonnaga ühe purilennukiga ja veoautoga väljasõidu Otepää mägismaastikule, Vanamõisa juures asuvatele Arula mägedele. Purilennusalga ülesandeks oli määrata Kaitseliidu Peastaabi spordiosakonna soovil laagrikoht sügispoole suve kavatsetavale kaitseliidu purilennu laagriks, millest võtaksid osa kõik kaitseliidu vastavad üksused oma lennuaparatuuridega üle maa. Väljasõit andis parimaid tulemusi, pakkudes kõigepealt palju õpetlikku purilennu alal kaasasõitnud meeskonnale ja andes ühtlasi tõhusa pildi sellest, et ka kodumaal leidub terrääne purilennu teostamiseks ja eriti häid eeldusi termiliseks lennuks. Tõenäoliselt teostub eelolev purilennu laager just Arulas selle kõrgeima tipu — Kuutse mäe — ümbruses.

Tänu peastaabi spordiosakonna ning Tallinna maleva hoolitsusele avanesid salga väljasõidust osavõtnud meeskonnal võimalused saada tasuta sõit ja stardimasinate vedu raudteel. Kahjuks läks aga meeskonnal kaduma esimese päeva ennelõunane osa, kuna kaubarongil saadetud auto ja purilennuk ei jõudnud õigel ajal kohale.

Arula maastik pakub kevadises päikesesäras värviküllase pildi. Sinna pöörab Puka-Otepää maanteelt kitsuke kolmanda klassi tee, mis liikleb ümber küngaste paremale ja pahemale, kerkides üles märke ja laskudes jälle järsult alla orgu. Teekonna lõppsihina paisab kõrgelt üle metsatukkade purilendurite matka lõppsiht — kõrge triangulatsioonitorn ülal Kuutse mäe tipus. Veel viimsed tõusud ja langemised ning salga veoauto purilennukiga veereb läbi metsa alla orgu ja sealt Kuutse mäe jalal asuva Peeter Miti talu õue. Vana peremees võtab ootamata saabujad heatujuliselt vastu ja on healmeelne nõus lubama sõita autoga ka edasi Kuutse mäe tippu.

See on raske teekond, sest äkilisel tõusul hakkavad auto veorattad „puksima“ — käivad ringi, ilma et pääseks sammugi edasi. Auto kümnele hobusejõule seltsib aga otsekohe üheks inimese jõudu ja teekond jätkub vaevaliselt, kuigi visalt, ülespoole. Kuutse mägi kergib umbes 230 meetrit üle merepinna ja 80—90 meetrit

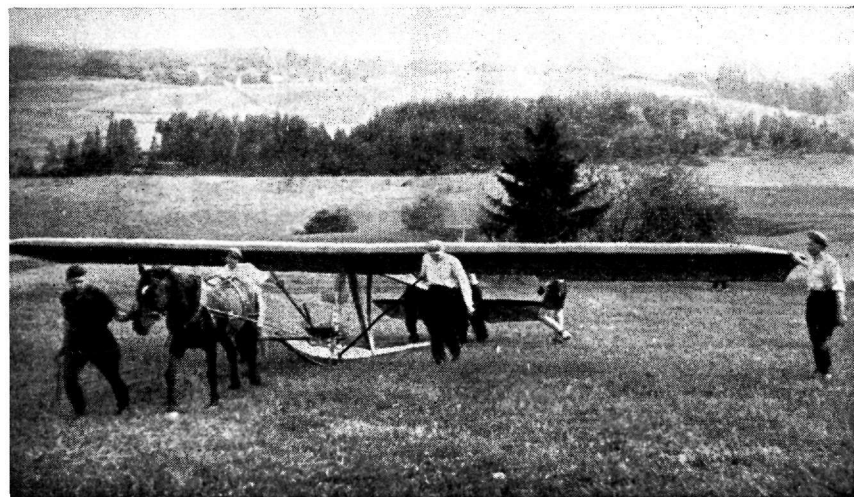
Raske teekond Kuutse mäe tippu

üle all asuva orupõhja. Paiguti on mäeveerg õige järsk, kuid üldiselt on kallak niisugune, mis pakub häid eeldusi siin tõusvate õhuvoolude tekkimiseks tuulega. Ülal tipus moodustab mägi tasase platoo, mille suurus võiks arvestada 200×100 meetrit, moodustades niimoodi loomuliku lennuvälja purilennukeile. Mäe ida-, lõuna- ja õhtupoolel on startimiseks täiesti vabad, ainult põhjapoolsel küljel kasvab mets. Kuna naaberküngad asuvad oma tippudega kilomeeter kuni kaks eemal, on tuulte juurepääs mäele võrdlemisi soodus.

Mäe nõrgemaks küljeks tuleb aga pidada asjaolu, et ta veerud ei ole vastavalt platoo suurusele kuigi pikad — 200×100 meetrit. Seega nõuab mägi soodsa tuulega planeerimisel purilendurilt suurt manööverdamise oskust ja ettevaatust. Väikseimgi tähelepanematus võib lenduri viia kõrvale ta sihist, kõrvale kasvavale metsale või selle taga peituvatele tuulepööristele. Selle tõttu on purilennukite lõhkumise oht siin kaugelt suurem kui näiteks mitmel pool välismaal, kus leidub purilennuks ideaalseid terrääne.

Kohalejõudnud purilendurid, kuuludes aga kõik

Vaade Kuutse mäe veerule ja orule

juba „B“ ja „C“ klassi, omasid juba küllaldaselt oskusi lennuse, et startida otse mäetipust. Nii toimusidki kõik stardid õnnelikult, ilma et lennukil ja ka meestel oleks juhtunud vähimatki õnnetust. Kahjuks püsis aga ilm suurema osa ajast vaikne, ainult enne ärasõitu tõi saabuv vihmapihv kuni 7 meetrit sekundis tuult ja andis paaril viimasel stardil ettekujutuse tuule kandejõust mäeveerul.

Äärmiselt õpetlik oli aga jälgida termiliste voolude tekkimist ümbritseval maastikul. Teise päeva hommikul kella 10 paigu tekkis täiesti selgele taevale siinseal üksikuid pilvekilde, mis samas silmade all kasvasid ja paisusid ilusateks rümpilvedeks. Keskpäevaks liikus niisuguseid rümpilvi termiliste õhuvoolude olemasolu tunnuseks kahelt poolt Kuutse mäest mööda juba karavaanide viisi. Kõrgeklassilist termilist lendu demonstreeris sealsamas tiirlev kull, kes liigutamata tiibu kerkis üha kõrgemale ja kõrgemale ning kadus lõpuks silmist.

On tõenäoline, et termilise lennu sooritamiseks tuleb ka siin kasutada purilennuki vajalisele kõrgusele viimiseks mootorlennuki abi, kuna autovintsist startides on maapind, mets ja üksikud puudegrupid purilendurile siiski liiga ligidased. Kord sattudes termikasse pakub aga kogu Otepää mägede piirkond ühes lõuna poole avaneva Sangaste tasandikuga ning veel lõuna pool olevate Rõuge mägedega purilendurile meelitavaid võimalusi termilisteks ülendudeks.

Ei saa jätta märkimata ka seda sõbralikkust ja vastutulelikkust, mis Arula elanikud osutasid purilendurile, kelledel tahes-tahtmata tuli mõnikord sattuda põllumehe vaevaga haritud oraseile. Ei ühtki paha-

Purilendurite laager — leiba lusse laskmas

meele avaldust ega keeldu. Veel enam, vana taluomanik P. Mitt, nähes purilendurite suurt vaeva oma lennuparaadi ülestoomisel mäkke, tõi kiiresti kohale oma hobuse, kelle abil edenes lennuki toomine mäkke poole teise päeva jooksul tunduvalt libedamini. Uudishimulised perenaised rakendusid otsekohe hernesupi keetmisele ja hommikul Koljaku järvest toimetaja H. Vellneri poolt spinningiga püütud haugide praadimisele, kusjuures valminud toit söödi samadest taludest saadud taldrikult.

Kuigi meeskond nägi siin töötamisel pöörast vaeva, saades selle tasuks igauks ainult ühe stardi, oli meeleolu kõigil ülev ja hea. Ja kui vana peremees Peeter Mitt palus lahkesti kaitseliidu purilennuväge teda külastada oma laagriga sügisel uuesti, ei leidunud meeskonnas ühtki meest, kes oleks nõustunud temast olenevaid põhjusil jääma uuest jõukatsumisest maha.

S. Veidenbaum.

Lehekülgi meie noorte elust

Jooni NK Lõuna malevkonna tegevusest

Muretu pilguga vaatavad tulevikku need noored, kes on nooruspäevil küllaldaselt kindlustanud oma tulevikku. Tuliingeliste noortena tuleviku jaoks oskusi ja kogemusi omandades tegutsevad Tallinna Lõuna malevkonna noored kotkad juba seitsmendat aastat. Tahteküllaseid noori on koondunud malevkonna 5-de rühma 160. Neist kuulub „Side“ rühma 60, „Tungla“ rühma 47, „Tähe“ rühma 25, Pedagoogiumi rühma 17 ja „Olevi“ rühma 11 noort. Rooma-katoliku usku poistest koosnevasse „Olevi“ rühma kuuluvad ka Eestis koolis käijad 4 lutsi noort, kelle päris kodu on Lätis. Viimased on Eestis paari aasta jooksul õppinud hästi ära eesti keele ja tegutsevad noorte kotkastena juba teist aastat.

Malevkonna viimaste aastate tegevusele pilgu heites näeme, et malevkond on saanud üle vanemate tegelaste-juhtide puudusest. Praegu on kõikide rühmade juures vanema juhina tegev asjatundev vanakotkas, kelle kontrolliva pilgu all teostub noorte isetegevus. Malevkonna staap koosneb praegu 8-st isikust, kellest igapäev malevkonna suhtes on täita oma ülesanne. Rühmade ja malevkonna üritusist võtavad vanemad te-

gelased innuga osa. Rühmade tegelikud töötajad — kotkad — kes kõik on aastailt vanemad noored kotkad, kes on töötanud aastaid malevkonna juhtidena ja kes mitmel kursusel ja laagris juhtimiseks on küllaldaselt kogemusi omandanud, on suutnud rakendada rühmad tegevusse plaanikindlalt. Selle tagajärjel on töö kõikides rühmades hoogus.

Tooniandvalt aitavad rühmade tööle kaasa malevkonna noorte kotkaste vanemad, Kaitseliidu Lõuna malevkond ja Naiskodukaitse Lõuna jaoskond. Koostöö korraldamiseks lastevanematega on möödunud paari aasta jooksul moodustatud „Side“, „Olevi“ „Tungla“ ja „Tähe“ rühmade juure lastevanemate ringid ja vanemate esindused. Esimesse kuuluvad eranditult kõik vastava rühma noorte kotkaste vanemad, kuna teine koosneb lastevanemate seast valitud 5 vanemast ning 1—2 pedagoogist. Viimased on nendest koolidest, kust enam õpilasi rühmas. Kumbki lastevanemate koondis käib rühma vajaduste kohaselt aastas koos vähimalt paar korda, millistel kordadel on päevaküsimusteks noorte lähemaajalised ettevõtted, nende ulatavus ja

Lõuna malevkonna staap

teostamise võimalused. Koosolekul leiavad käsitlemist ka igasugused rühma siseellu ja kasvatustöösse puutuvad küsimused.

Sellisel kodu ja kooliga koordineeritud noorte kotkaste töö on arvatavalt palju aidanud kaasa malevkonna tööle. Lastevanemate kaasaaitamisel korraldas „Side“ rühm 1936. a. novembris pidu, saades puhastulu üle 530 krooni, milline summa on senini ainulaadne kogu riigis. Vääriks veel märkimist, et pidu korraldava rühma koosseisus on 60 noort, kellest rõhuv enamus on 10–13-aastased noored. Lastevanemate poolt sai 1935. a. kevadel sama rühm kingituseks lipu. Ligemal ajal õnnistatakse lastevanemate poolt kingitav lipp ka „Tungla“ rühmas. Algatuse oma poegadele lipu kinkimiseks alusfondi loomisega on teinud ka „Tähe“ rühma lastevanemad, lootes lipu anda üle rühmale selle aasta novembris. Nii kujunevad Lõuna malevkonna rühmade lipud eranditult lastevanemate kingitusiks.

Noorte korraldatud pidulikud koondused, aastapäevad ja laagrid on leidnud sooja ja rohket osavõttu lastevanemate poolt. Ilusas Keila-Joa mõisa pargis 1936. a. juunis korraldatud 9-päevast malevkonna noorte laagrit külastasid arvul lastevanemad, kes paari päeva vältel jälgisid noorte tegevust ja samal ajal olid laagritoidul, mille valmistasid noored kotkad ise. Hulk külalisi koguni ööbis laagris poiste poolt püstitatud ja sisustatud telkides, keset metsa salapärasusi. Korraldatud laagri vanemaks oli teedeminister O. Sternbeck ja pealikuks malevkonna pealik V. Pirsko. Laagri keskele sattuva Võidupüha pühitsesid laagriolijad noored kotkad suure vääriskusega 23. juuni õhtul korraldatud Võidupüha lõkke õhtuna. Võidupüha lõk-

Laagrivanem minister O. Sternbeck süütab laagri „igavese tule“

kel viibiv laagriivanem minister O. Sternbeck pidas päevakohase lõkkejutu, kuna lõkke eeskava oli sisustatud noorte endi päevakohaste ettekannetega. Koos lastevanematega ja ümbruskonnast kohale tulnud külastajatega oli Võidupüha lõkkel koos üle 200 inimese.

Malevkonna aastapäevast ja traditsioonilisest jõulukoondusest 4. jaanuaril s. a. võttis osa 130 noorkotkast ja üle 250 lastevanema ühes Kaitseliidu ja Naiskodukaitse juhtidega. Neile kõigile korraldas Naiskodukaitse Lõuna jaoskond ühise teelaua. Peab siinjuures mainima, et Naiskodukaitse Lõuna jaoskond emaliku õrnusega on alati aidanud kaasa malevkonna noorte ettevõttele. Moraalselt ja majanduslikult suureks toeks on noortemalevkonnale olnud senise tegevusaja jooksul Kaitseliidu Lõuna malevkond. Kontakt Kaitseliidu ja Noorte Kotkaste malevkondade vahel on kujunenud lähedaseks. Praegu võtab noortemalevkonna pealik Kaitseliidu malevkonna juhatuse koosolekuist osa teiste juhatusliikmetega ühel alusel. See asjaolu aitab suuresti siduda mõlemaid malevkondi ja lähendab neid veel enam vastastikusele koostööle.

Noorte mitmesuguste huvialade rahuldandmist võimaldavad malevkonna eritegevusringid. Esimesena võiks mainida asjahuviliste vanemate poiste jaoks asutatud malevkonna laskuriringi. Ringi tegevust juhivad ringivanemana kpt. E. Sepik ja ringijuhina allohvitser A. Niidu. Asjatundlik ringijuhimine on noored tõmmanud huviga asja juure ja töö ringis areneb hoogsalt ning laimatult. Aeg-ajalt korraldatavad klassikatsete võistlused võimaldavad noortel proovida oma võimeid laskealal ja jõuda edasi laskurklassides.

Teise huviharrastusena nimetaksin laulu. Malevkonnas tegutsev 60-liikmeline laulukoor vilunud muusika-pealiku M. Tammiste juhtimisel on mitmel korral esinenud avalikkuse ees, viimast korda Tallinna noortemaleva piduliku Estonia kontsertsaalis käesoleva aasta aprillis.

Grupp fotohuvilisi noori on moodustanud malevkonnas fotoringi. Fotoringis tehtud suurendustöödega on kaunistatud malevkonna toa seinad, samuti valmib enamus malevkonna tegevuse ülesvõtteid rühmade ja malevkonna tegevusraamatuisse fotoringi laboratooriumis.

Eeltoodule lisaks arvates aasta jooksul koondustel tehtud hoogsat tööd võib malevkond senise tegevusega jääda rahule. Malevkond on praegu Tallinna Malevas üks parimaid ja püüab selleks jääda edaspidigi. Oma ülesandeid täites loodab malevkond abi ja seljatuge seniseilt häilt sõbrult.

„Tungla“ rühma lastevanemad ja külalised jälgivad rühma pidulikku aastapäeva koondust

Coroneli ja Falklandi merelahingud 1914. a. 1. nov. ja 8. dets.

2. novembril 1914. a. kandis sädetelegraaf kogu maailma laiali Briti admiraliteedi kurva sõnumi, et eelmisel päeval on Tšiili rannas olnud merelahing inglise ja saksa sõjalaevastike vahel, misjuures on lastud põhja inglise ristlejad „Monmouth“ ja „Good Hope“; ristleja „Glasgow“ on pääsnud suurema kahjuta. Ristlejad „Otranto“ ja „Kanopus“ pole võtnud osa lahingust; saksa laevastik on olnud inglise omast palju tugevam.

Möödus 37 päeva. Ja siis märkis jälle sädetelegraaf Inglise admiraliteedi sõnumi, seekord võidusõnumi, et 8. detsembril kell 0700 märkas briti laevastik saksa ristlejaid „Scharnhorst“i, „Gneisenau“d, „Nürnberg“i, „Leipzig“it ja „Dresden“it Falklandi saarte lähedal. Algas lahing, milles lasti põhja „Scharnhorst“, mis sõitis admiral krahv von Spee' lipu all, „Gneisenau“ ja „Leipzig“; ristlejad „Dresden“ ja „Nürnberg“ põgenesid lahingu ajal ära, inglise laevad ajasid neid taga. Peale selle vangistati kaks sõjalaeva. Langenud inglaste arv oli õige väike. „Gneisenau“ ja „Leipzig“i meestest päästeti need vähesed, kes olid jäänud ellu.

Kell 0700 algas vihane heitlus, mis kestis mitu tundi.

Kuidas need sündmused arenesid, sellest järgnevalt:

Kui jaapanlased hakkasid 1914. a. augustis piirama Saksa valdusala Tsindaot, mille nad 7. nov. s. a. vallutasid, taandus saksa Kauge-Ida laevastiku eskaader admiral krahv von Spee' juhatusel Kiatšao lahest ning sõitis Vaiksesse ja India ookeani. Siin pidas von Spee kaapersõda kuni 1. novembrini, millal ta kohtas Coroneli juures (Lõuna-Ameerika läänerannal, lõunapool Valparaisot) inglise eskaadrit, mis koosnes soomusristlejaist „Good Hope“, „Monmouth“ ja kergeristlejast „Glasgow“, admiral Christopher Cradock'i juhatusel. Mõlemad laevastikud sõitsid lõuna poole.

Tugeva tuule tõttu oli lainetus suur. Saksa laevastik, mis koosnes soomusristlejast „Scharnhorst“, „Gneisenau“ ja kergeristlejaist „Leipzig“, „Dresden“, „Nürnberg“, hoidus esiti lahingust ja alles õhtul, kui valgustustingimused olid talle paremad, võttis ta lahingu vastu, mis kestis kõigest üks tund.

Lahinguvõimelt jäi inglise eskaader saksa omast kaugelt maha. Seega oli lahing otsustatud juba varem kui see oli alanud. Oleksid admiral Cradock'i laevad vähemasti olnud kiiremad, ta oleks ebalematult katsunud põgeneda, et päästa oma laevu. Nüüd ei jäänud tal aga üle muud kui asuda lahingusse soomusristlejatega, et katta kergeristleja „Glasgow“ taandumist, ja ta läks lehviva lipuga põhja... (Mastist allalastud lipp merelahingus tähendab allaandmist; jääb aga vajaval sõjalaeval lipp masti edasi lehvima, täh. see, et pole mingit allaandmist. Sõjalaeva allaandmist vaenlasele loetakse kõigi riikide merevägedes raskeimaks kuriteoks ja suurimaks häbiks. Mereväe traditsioonid ei luba sõjalaeva allaandmist mitte ühelgi juhul! See on absoluutselt keeldud. Laevakomandör on kohustatud hävitama laeva, kui laev on kaotanud igasuguse võimaluse lahingu jätkamiseks ja laeva ähvardab oht sattuda vaenlase kätte. Iga sõjalaeva sattumine vaenlase kätte tähendab mitte üksnes oma kaotust, vaid see suurendab vaenlase jõudu, ja sageli võib see lõppeda sõja kaotamisega vaenlase kasuks ja loendamatu hädadega kaotajale riigile. Seejärest laevakomandör ei tohi millalgi anda laeva vaenlasele — kodumaa ootab talt absoluutselt ohvrit. Ka meie vabadussõja ajalugu tunneb sellaseid juhtumeid; näiteks: väljapääsmatusse seisukorda sattunud inglise CMB nr. 79A. komandör v.-lt. W. H. Bremner hävitas oma torpeedo-mootorpaadi Kroonlinna sadamasuus, et see ei satuks enamlaste kätte; enne seda ta aga laskis põhja punaste allveelaevade baaslaeva „Pamjatj Azova“ (17./18. aug. ööl 1919. a.)

Kohe lahingu alul tekkis „Good Hope'il“ ja „Monmouth'il“ kahjutuli, aga nad võitlesid edasi kuni pimes. Siis tekkis „Good Hope'il“ plahvatus ja ta läks põhja. „Monmouth“ sõitis ära koos „Glasgow'ga“, mis võitles saksa ristleja „Dresden'i“ ja „Leipzig'iga“. Kui sakslased vigastatud „Monmouth'ile“, mis tugevasti lekkis, uuesti hakkasid liginema, sõitis „Glasgow“, mis oli ühe saksa ristleja ägeda tule all, saadud käsu järele ära, misjärel sakslased tungisid „Monmouth'ile“ uuesti kallale ja selle vihase heitluse järele lasksid põhja.

Inglise eskaader võitles vahvasti ja kaotas 1500 meest langenutena, nende hulgas ka admiral Gradock, sakslastel aga oli kõigest kaks haavatut!

„Good Hope“ oli suur, aga vana ja võrdlemisi nõrk 14.000-tonnil. soomusristleja, relvastatud 16 kuue- ja 2 üheksatollilise kahuriga. 9.800-tonniline „Monmouth“ oli relvastatud vaid 14 kuuetollilise kahuriga. „Scharnhorst'il“ ja „Gneisenau'l“ oli kummalgi 8 kaheksa- ja 6 kuuetollilist kahurit. Mürsud, mida „Monmouth“ ühelt küljelt võis kaardada, kaalusid à 408 kg, „Good Hope'il“ aga à 707 kg; „Scharnhorst'i“ ja „Gneisenau“ mürsud kaalusid à 888 kg. Ka inglise ristlejate soomus oli saksa omast palju nõrgem.

Inglise kergeristleja „Glasgow“ oli saksa „Dresden'ist“ ja teistest tugevam; ta oli relvastatud 2 kuue- ja 10 neljatollilise kahuriga („Dresden'il“ oli vaid 12 neljatollilist).

Hoolimata võidust krahv v. Spee ei eitanud kanglaslikke illusioone, sest ta tajus, et varem või hiljem tabab teda sama saatus. Veidi aega ta peatus oma eskaadriga Valparaisos, olles külaliseks sealses saksa koloonias, kelle vaimustatud paatost ta aga ei suutnud jagada.

Banketil, mille kohalik saksa seltskond andis v. Spee ja ta ohvitseride auks, tuli ette järgmine vahejuhtum: kui keegi pani ette juua vaenlase needuseks, lükkas v. Spee selle esilduse tagasi ja tühjendas rüütellikult oma klaasi vahvasti võidelnud ja hukkunud väärrika vaenlase adm. Cradock'i auks. Ja kui keegi daam taitis annetada v. Spee'le suure lillekimbu, lükkas admiral selle tagasi tähendusega, hoitagu see ta peatseks matseks.

Sütt peale võtnud ning oma laevad jälle lahinguvalmis seadnud, väljus v. Spee Valparaisost ja sõitis ümber Tulemaa inglise söebaasi vastu, mis asus Falklandi saartel. (See saarestik asub Atlandi ookeani lõunaosas, Magalhãesi (Magellani) väinast idas.) Krahv v. Spee arvestas, et suudab söebaasi hävitada ennem kui Inglismaalt saabub uus eskaader. Kuid ta eksis selles arvestuses. Ta ei teadnud, et esimene merelord Fisher oli läkitanud Inglismaalt kaks moodsaimat ja kiireimat lahinguristlejat, kolm soomusristlejat ja kaks kergeristlejat admiral Fr. Ch. D. Sturdee' juhatusel. See eskaader saabus kohale kaks päeva varem kui v. Spee oli arvestanud, ja neli tundi enne v. Spee saabumist Falklandi saarestiku juure oli Sturdee' eskaader juba kohal. See oli 8. detsembril kell 0700.

Kohanud inglise eskaadrit, olid v. Spee' lahingu tulemused selged. Põgenemine oli võimalik vaid kiireimal kergeristlejal „Dresden“, millele anti käsk kohe taanduda. (Järgmisel aastal 14. märtsil tabasid inglased, üks soomus- ja üks kergeristleja, „Dresden'i“ Tšiili neutraalvetes, Cumberlandi lahes, ning vigastatud „Dresden“ laskis end ise põhja, avades laeva kings-tonid.)

Algas vihane heitlus hommikhämarikus, mis kestis mitu tundi. Krahv v. Spee, kelle soomusristleja „Scharnhorst“ oli raskesti vigastatud, jättis kõigi lahingusõpradega südamlilikult jumalaga ja läks põhja nagu 37 päeva eest ta vastane Cradock. Inglise kaotused olid tühised: neil löödi reast välja kõigest kolm meest.

Kõik v. Spee' laevad, peale ülalnimetatud „Dresden'i“, läksid põhja lehvivate lippudega. *) Saksa laevade hukkamise pealtnägijad inglased jutustavad, et põrutav-traagiline ja sõnulseletamatu olnud vaade, kuidas vajuvate saksa laevade lipud lehvinud lainetava vee kohal ning siis aegamööda kadunud vee alla...

Selle lahingu järele jäid inglased vastuvaidlematuks meredevalitsejaks, ega suutnud nende üleolekut kõigutada ka kaotusterikas ning suur merelahing Jüüti-maa ranna lähedal 31. 05. — 01. 06. 1916. a.

*) Inglise kahuritulest purustatud „Leipzig“, „Nürnberg“ ja „Gneisenau“ hävitasid end ise.

Ajaloo kordub kõik:

Hispaania kodusõda 100 aasta eest

On juba vana tõsiasi, et ajaloo kordub kõik, isegi muidugi, millises korras ja milliste vaheaegade järele. Hispaania praegune kodusõda, mis oma veriste sündmustega kogu Euroopa tähelepanu pingul hoiab, omab huvitaval kombel celkäija, mis viib meid ajaloo täpselt 100 aastat tagasi. Säärane ajalooline täpsus on otse hämmastav; ja peab tõsiselt imestama, et Hispaania praeguse kodusõja strateegid oskasid ühe ajaloolise vennatapmise saja-aastaseks juubeliks uue sõjavankri veerema panna.

Kevadel 1937. a. Franko rahvuslikud väed piiravad Madridi, olles otsustanud kas surra Madridi all või vallutada see. Kevadel 1837. a., s. o. astronoomilise täpsusega 100 aastat tagasi, karlistid piirasid omakorda Madridi. Ka too piiramine, nagu praegunegi, ähvardas riigi seaduslikule valitsusele kaelamurdvaks kujuneda, nii et pealinna kaitsjad olid valmis juba mässajatega läbirääkimistesse astuma.

Kuid ärgem rutakem sündmustega ette, vaid vaadeldagem sündmuste järjestust nii, nagu need tolles juubelivanuses vennatappe kodusõjas tegelikult arenesid.

*

Hispaania kuningas Ferdinand VII, keda Napoleon I hoidis kauemat aega vangis ja kes võis troonile astuda alles pärast „väikese korsiklase“ langemist, jäi ilma troonipärijata. Tema kolmest abielust ükski ei annud järeltulijaid. Alles neljas andis talle 1830. aastal tütre, kellele pandi nimeks Isabella.

Seaduste järgi, mis Hispaanias tol ajal kehtisid, naised riigi troonile ei võinud asuda, nii et kuningas Ferdinandi troonipärijaks pidi saama ta noorem vend Don Carlos.

Kuid kuningate tahtmised on piiramatud. Kuninga käsul muudeti kohe vastavat seadust ja Isabella kuulutati troonipärijaks, kusjuures pärast isa surma, kuni Isabella täisealiseks saamiseni, pidi regendina riiki valitsema ta ema, Maria Christina.

Muidugi ajasid need plaanid Don Carlose, kes end tundis juba troonil istuvat, tulisele vihale, ja ta teatas varsti, et ta oma õigustest ei loobu, tulgu selle tagajärjel kas või kõige verisem ja pikaajalisem kodusõda. Kuna kuningas Ferdinand VII, kes mõnes asjas oli sunnitud rahva vabameelseid vaateid jagama, kärpides aadlike ja vaimulike õigusi ja võttes neilt isegi maid, et anda neid rahvale, siis oli tema vastu juba teatud opositsioon tekkinud ja kärbitud õigustega aadel otsustas Don Carlosega liitu lüüa.

Don Carlose poolehoidjaid hakati hüüdma karlistideks ja kogu seda liikumist karlismiks, milliste nimede all nad sattusid ka Hispaania ajalukku. Selle liikumise eod on püsinud veel tänapäevani.

Saja aasta eest läks Don Carlos endale, sõjariistad käes, trooni võitma ja sellest ajast peale on selliseid kallaletunges troonile karlistide poolt üritatud mitu,

võib ütelda kuni trooni langemiseni, mis sündis teatavasti 1931. aastal. Kuid ka nüüd pole nad rahunenud. Meeleldi näeksid nad uue trooni jaluleseadmist ja sinna uue kuninga upitamist, et aga Ferdinand VII poolt omal ajal Don Carlosele tehtud ülekohut tasa teha. Muidugi ei saa enam Don Carlost hauast välja tuua, samuti ka mitte ta poega Astuuria hertsogit, samuti ka mitte pojapoega Alfonsi, kes suri alles möödunud aastal Viinis.

Karlistid on püüdnud ka praeguses verises kodusõjas kaasa lüüa, rääkimata sellest, et osa mässavaid kindraleid kuulub otsekohe karlistide perre ja nende peamine püüd on nüüd monarhhia jaluleseadmine, kusjuures nad plaanitsevad 1931. a. troonilt kukutatud Alfonsot XIII või mõnd tema poega troonile upitada. Hispaania peab saama karlistlikuks, ainult see võib teda päästa!

Don Carlos, too saja-aastane troonipretendent, kelle vaim ikka veel endiselt Hispaaniat kollitab, kujutas endast väikest haiglase väljanägemisega vähjäsilmadega inimest, kes harva kellelegi võis imponeerida. Sellepärast näitas ta end harva oma vägedele. Vägesid viisid lahingusse harilikult kindralid, peamiselt karlistlike vägede ülemjuhataja kindral Maroto.

Kuni venna surmani, mis järgnes 1833. aastal, Don Carlos mingit erilist aktiivsust üles ei näidanud. Ta koondas vaid vägesid värvates neid oma mõtteosaliste keskelt peamiselt välismaal. Ka läks tal korda mõningate reaktsiooniliste ringkondade toetust saada, peamiselt Prantsusmaalt, Austriast, Ungarist, Itaaliast, Venest jne. Peaaegu kõikidest Euroopa riikidest kogunes Don Carlose lipu alla „Jumal, isamaa ja kuningas“ mitmesuguseid kõrgesti sündinud seiklejaid, kes täristasid relvi ja ihaldasid veriseis lahinguis kuulsaks saada.

Kuningas Ferdinand VII surma järele kuulutati väike Isabella troonikandidaadiks, kuna valitsema asus tema ema Maria Christina, kelle nõuandjaks oli suureandeline diplomaat kindral B. Espartero, tuline jesuiitide poolehoidja. Selle mehe teeneks tuleb lugeda, et karlistide näitelavale ilmumisega Hispaania poliitiline suund pöördus veelgi paremale. Kuid küsimus ei seisnud mitte kursis, vaid kroonis: Don Carlos leidis, et tema aegsasti paljaksminevas peas säraks ja sätendaks ta paremini kui Isabella lapsekäharail.

Olgu kuidas oli, aga kohe varsti pärast Ferdinand VII matuseid Don Carlos saatis oma peastaabist Saragossast, Madridi ultimaatum: muudetagu ühe nädala jooksul Isabella troonipärijaks tunnistamine ja kuulutatagu tema kuningaks, vastasel korral ta viib oma väed Madridi alla.

Vastuseks sellele regent Maria Christina ja kindral Espartero kuulutasid kõrge troonihkaja mässajaks ja

kodumaa äraandjaks. Vastava käsu peale ta pandi kirikuvande alla ja vaimulikud, kes keeldusid seda tegemast, vallandati ametist ja anti vaimuliku kohtu kätte.

Need jesuiidid, kes asusid Don Carlose poolele, panid omakorda regendi ja ta valitsuse vande alla, kuid see vastastikune vannutamine ei otsustanud siiski asja. Don Carlose sõjaväed, lauldes oma hümmi *ad h o s*, hakkasid Prantsusmaa piirilt, kus neid igapidi toetati, sisemaale tungima. Ja nii oligi õige varsti ligi pool Hispaaniat suurest vennatappe-sõja tulikahjust haaranud, täpselt samasugusest nagu see möllab praegu, sada aastat hiljem.

*

Peaaegu üheaegselt tõusis karlistide liikumine ka kogu Hispaanias. Varsti oli sellest liikumisest haaranud kogu Vahemere piirkond: Valencia, Alicante. Malaga jnc. Nende linnade garnisonid läksid kas mässajate poole üle või taandusid sisemaale.

Tol ajal, saja aasta eest, olid ju sõjapidamise viisid ja võimalused sootu teised. Ei olnud siis ei aeroplaane ega pommipildujaid, ei tanke ega surmavaid gaase nagu tänapäeval. Polnud siis mitte üksi kuulipildujaid vaid ka kaugelaskepüsse, ka kahurvägi oli sel ajal, praeguse ajaga võrreldes, tõsiselt vaeselapse osas. Sõjaline jõud väljendus peamiselt jalaväe arvulises kaalus, kusjuures tuleb arvestada, et need ei olnud motoriseeritud väeosad, keda võib vajaduse korral kiiresti ühest kohast teise kohta paisata. Jalaväe edasilikumine ületas vaevalt 20—25 km piiri päevas.

Ratsavägi oli peamiselt luureteenistuses, ja sedagi ülesannet täitis ta halvasti. Sõjalise löögijõuna otsekoheses lahingumõttes ei tulnud ta üldse kõne alla.

On huvitav tähele panna, et tolleaegse Hispaania sõjaväe tehniline tase oli teistest maadest palju madalam. Seda seletatakse sellega, et eriti karlistide ridades oli palju õnneotsijaid, kel sõjapidamise kunst täiesti võõras, ja nii mindi vaenlase vastu tihti kui mitte just paljaskäsi, siis igatahes kõige algelisemate vahenditega. Igal juhul kandis too sõda ise, niisama ka sõjapidamise vahendid, kõige primitiivsemat ilmet.

Järgnevas kodusõjas kandis kogu 1834. aasta karlistide edu ilmet. Suurem osa Ida-Hispaaniast, iseäranis kogu Vahemere rannik, langes nende kätte. Siin leidsid mässajad võrdlemisi vähe vastupanu. See on seletatav sellega, et Madridist kaugemates nurkades valitsusel oli raske karlistide pealetungi tagasi lüüa, kuna tolleaegsed liiklemisolud ei võimaldanud tarvilist vägede ja sõjariistade transporteerimist; teiseks oli suurem osa rahvast, nagu seda ka veel praegugi on märgata, pime ja harimata, kes tundis oma turjal vaid keskvalitsuse pigistavat rusikat ja kes seepärast iga teisitimõttelejaga kohe valmis oli kaasa minema, lootuses, et see ehk toob rahva raskesse seisukorda paranemist.

Nii juhtus sageli, et mõne linna elanikkond, kuuldud karlistide lähenemisest, saatis neile saatkonna vastu soola-leivaga; me anname end teie võimu alla, tulge ja valitsege meid ja tooge meile paremaid aegu. Kuid oli ka neid linnu, kes üritasid tõsiselt vastupanu. Ja karlistidel tuli nende linnade värvais terveid kuid

piiramisseisukorras olla. Nõnda näiteks pidas Mursia linn terve neli kuud karlistide piiramisele vastu, olles salaja varustatud ümberkaudseist küladest.

Hoolimata tolleaegsest kodusõja aeglasest tempost ja mõlemate poolte ilmest tahte puudusest elanikkonnale rõhuvaks muutuda läks too kodusõda kaasaegsete hinnangul Hispaaniale oma sadatuhat laipa maksma, — asjaolu, mis on küllalt tähelepanuväärt tolleaegsete tapamasinate primitiivsuse juures. Iseäranis julmalt talitasid karlistid neis ringkonnas, kus neile tõhusamat vastupanu avaldati. Kaasaegne ajaloolane toob märkmeid karlisti-ohvitseri päevikust, kus on imekspandava täpsusega märgitud kõik need halastamatud kättemaksuaktid ja omakohtute toimepanemised, kus on näiteks terved vangilangenute väeosad põgenemise ettekäändel maha lastud; teisel juhul on kohalik linna pea kümniste toomisest keeldumisel üles poodud, kolmandal juhul anti määratsevaile sõdureile linnas rüüstamise vabadus jne.

Mingisuguse seletamata julmusega mõlemate laagrite väed hävitasid ja põletasid kõik, mis neile tee peal ette juhtus. Nii põletati metsi ja külasid, — pilt, mis on nii omane praegusele kodusõjale Hispaanias.

Teinekord jälle vaenulised väed jäid terveteks kudedeks oma positsioonidele, vahetamata ainustki püssipauku. Seda psühholoogilist sõjakavalust nimetati vastase surnuksvaikimiseks.

Kogu maal valitses kaos. Uhes maakonnas kehtisid uue, teises vana valitsuse seadused. Niisugune olukord kestis ligemale kaks aastat, kusjuures otsustava lahinguni ikka ei jõutud. Ainult põletati ja hävitati ligimese vara.

Viimaks hakkas säärane olukord Don Carlost tüütama ja ta andis käsu forsseeritud kiirmarsiks Madridi peale. Väed liikusid kolmes kolonnas ja jõudsid 18. aprillil 1837. a. Madridi alla.

Kui teated vaenlase peajõudude jõudmisest Madridi väravate alla jõudsid kuninglikku lossi, ehmatas Maria Christina esmalt niivõrd ära, et ta oli valmis seitsmeaastast Isabellat Don Carlose pojale naiseks andma, et kroon jääks niimoodi ometi perekonda.

Kuid selleni siiski ei jõutud. Viimasel minutil, piltlikult öeldes otse Madridi väravate all, tekkis karlistide keskel lahkkelisid — karu naha jagamisel enne kui karu käes on. Üks väejuhte, kindral Morato, hakkas endale korruga diktaatorlikku võimu nõudma, ja kui talle selles ära üteldi, kihutas ta mõned rügementid mässule ja läks nendega siis keskvalitsuse poole üle. Samal ajal langes terve Don Carlose truuks jäänud vägi üldise demoralisatsiooni ohvriks.

Madrid kasutas soodsat silmapilku ja andis nüüd vaenlasele otsustava löögi, mis lõi Don Carlose väe viimsed riismed ülepeakaela põgenema. Don Carlos ise põgenes talumehe riietuses Prantsusmaale, kus teda interneeriti. Aru saades, et ta kõrge mäng on läbi, loobus ta suuremeelselt troonist oma poja Astuuria hertsogi kasuks.

Varsti pärast seda Don Carlos lahkus üldse näitelavalt, kuid tema poolt loodud karlistlik liikumine elab praegugi ja teeb Hispaania kodusõja keerises nüüd jällegi ajalugu...

TORMILINNUD

Katkend MIHKEL AITSAMA ajaloolisest romaanist legendaarseist Hiiu mereröövleist „HIJU LOSSIST — SIBERISSE”

Hiiumaa suurmaomaniku parun Ungern-Sternbergi seiklusrikka eluloo ümber põimiti läinud sajandi algul legendaarseid lugusid. Teda kirjeldati välismaal julma mereröövliina, kes vene kohu poolt saadeti eluks ajaks Siberisse. Kuidas need röövlitunud tekkisid ja kui palju neil töepõhja all oli, selle kohta ilmub lähimal ajal „Päevalehes“ Mihkel Aitsama uurimustöö romaani kujul. Täna numbris avaldame episoodi hiidlasist, kes olid agarad salakaubitsejad, vedades Rootsist ja Soomest soola enne 1800. aastat. Röövimise asemel päätsid hiidlased Suurele-rahule joosnud laeva „Sophia“ meeskonna. Muidugi ei puudunud ka teissuguseid juhtumeid, siis juba Ungern-Sternbergi otsesel juhtimisel.

Jöeranna Andrus seisis laevaninas ja ta pilk oli suunatud kaugele ette veteväljale. Tuul oli rammus ja õõtsutas kaunikesti. Laev löikas teed läbi vahuste lainteharjade — Hiiu ranna poole. Kui vahepeal ei juhtu erilist, jõuavad laevnikud öö saabudes koduranda ja toimetavad soola pimeduse kätte all maale. Randrüütel, venelane Šilovski, oli sõitnud ametalal Haapsallu. Ka kammerherra oli sõitnud teadmata kuhu, ja nii polnud meestel karta mativõtjaid soolalt.

Silmapiirile kerkis järsk, kandiline nukk. See oli Kõpu tuletorn. Paistis esimesi tormikajakaid. Nad lendasid kisades laeva ümber. Vanade mere-meeste jutu järgi pidi see tähendama tormi. Ja võiski märgata tuule muutumist.

Korruga kerkis silmapiirile kaks teravat tippu. „Laev tuleb vastu,” märkis Andrus.

Teised mehed teritavad vaadet. Tõesti need on laeva purjed.

Mis see siis tähendab? Laev ei pea õigest kursorist kinni. Kui ei kaldu ulgumere poole või ka kalda ääre, jookseb ta paratamata Suurele-rahule.

„See on mõni Saksamaa laev.”

„Arvad sa?” pärivad teised.

„Meie mehed teaksid õiget suunda,” vastab Andrus.

Aeg lendab. Lendavad ka laevad. Üks koduranda, teine vastu teadmata hädaohule. Kas kapten ei pane tähele boisid või ehk on need jälle kõrvale viidud, ja nii jookseb laev otse hukatusse.

Taevas on pilves ja silmapiirile kergivad mustimad pilved. Torm on tulemas. Andrus vaatab üle teki. Mehed on oma kohtadel ja hoolitsevad, et laev läheks täiel purjel ja jõuaks enne tormi randa.

„Kurss võtta pahemale!”

Tüürimees Jaak viipab käega vastuseks. Kask on kuulnud ja täidetud.

Laev tõuseb ja vajub sügavamalt. Lained on võtnud kasvu juure. Juba rebis esimene hüiling purjedes.

„Jeesuke, nad sõidavad otse rahule!”

Korruga tõusis võõra laeva nina kõrgele. Mastid värisesid ja laevaachter vajus allapoole. Lained käisid üle.

„Juba istub!” hüüdis Andrus.

Ka teisedki mehed vahivad laeva äärel. Pimeb. Siiski paistab, kuidas mehed heitlevad viltuvajunud laeval tuule ja lainetega. Need veerevad üle ahtri ja pritsivad vastu reelingit.

„Hoiame alla tuule rahu varju... Kuulame, kas on abi vaja.”

Andrus on karjunud need sõnad, sest muidu poleks teda kuulnud.

Raske on valju tuulega loovida. Tuleb olla ettevaatlik, et ise ka ei satu rahnu otsa.

Mudaste Pärt rühhib Andrussele lähemale. Ta on silmanud hädasignaale.

„Mis me teeme? Kas jõuame abistada?” pärib ta Andruselt.

„On endalgi tegemist. Aga katsuma peab... Kas paat on korras?”

„Kõik on korras... Kas me ei katsuks seljandiku poole pääseda ja seal ankru visata?”

Tüürimees keerabki, aga palju ei võigi. Enestel kipub seisukord halvenema, kuid abistama peab.

„Las merekoer hulub, meie ta lõugade vahele ei purjeta.”

Hädamärgid võõral laeval sagnevad. Purjed on kokku tõmmatud, sest tuul ähvardab laeva küljeli suruda.

„Ankur heita... Neli meest paati ja üle madaliku appi!” karjub Andrus tuule mühinasse.

Juba sõuavadki mehed tugevail kätel ja paat läheneb järjest võõrale laevale. All tuule ja laeva varjul jõuti selle alla.

Ülalt visati köis alla ja paadisolijad haaravad selle. On tegemist, et lained ei viska paati vastu laeva külge puruks.

Kolm korda käis paat kahe laeva vahet. Kolm korda panid hiidlased oma elu hädaohu ja iga kord päästeti mehi hukkuvalt laevalt. „Sophia” jäeti saatuse hooleks.

Tormi vintsutades ja pimeduse kätte all jõudsid mehed Kõrgessaare sadamasse.

Esimene, kes meestele vastu tuli, oli randrüütel Šilovski.

„Pergli pihta!“ vandus Andrus endamisi. „Oleme omadega ilusti sees.“

„Nüüd olete mul pihus!“ rõõmustas tollivalvur.

„Kes on sul pihus?“ küsis Andrus vastu.

„Ega's ma sõitnudki Haapsallu, tahtsin tabada vaid Jöeranna mehi salakaubaveolt,“ vastas Šilovski.

„Mis ajast on saksa laevamehed saanud salakaubaks?“ küsis Andrus vastu. „Sul on õigus, me pidime küll Soome purjetama, aga ei saanud. Algas torm ja tulime teelt tagasi. Käisime Suurel-rahul ja päästisime hukkujaid. Mine seleta ise,“ Andrus tõukas saksa madruse ette.

Madrus kõneles midagi saksa keeles, Šilovski seletas vene keeles.

„Nagu siga ja hani külatänavas,“ tähendas keegi selle kohta.

Šilovski ronis süiski laevale. See, mis ta nägi, oli sool. Sool — salakaup.

„Nu vot, laevas on ju sool. Kuidas sai sool siia?“ uuris ta Andruselt.

„Sool on võõralt laevalt,“ vastas Andrus. „Tahtsime laeva rahnu otsast päästa, laadisime kauba oma peale, aga kõike ei saanud. Sakslased palusid meid põlvili, et päästke meid ja viige randa. Noh, tõimegi randa.“

„Tühi lora, mina seda ei usu.“

„Vii siis mehed mõisa ja las valitseja seal küsib

järele. Laev jääb ju siia, eks homme klaarime,“ andis Andrus nõu.

Tibas vihma, kui madruse salk alustas teed Kõrgessaare mõisa. Eesotsas tollivalvur Šilovski.

„Poisid, purjed hoolega kokku! Kas te ei näe, et vihma tuleb,“ käsutas Andrus mehi. Ise aga tegi Šilovski selja taga grimasse...

„Kui järgmisel hommikul Šilovski sadamasse sammus, tuli Andrus kurva jutuga vastu:

„Oh seda kahju, oh seda kahju küll!“

„Mis on kahju?“ päris Šilovski.

„Poisid on jätnud ööseks luugid lahti ja öö läbi sadas vihma.“

„Mis sellest siis on?“

„Kõik sool on ära sulanud!“

„Ära räägi!“ hüüdis Šilovski. „Ons see võimalik?“

„Tule vaata ise,“ kutsus Andrus.

Kui Šilovski laeva astus, loksus selle põhjas vett ja paar tühja kotti. Ta astus treppi mööda alla, kastis näpu vette ja pistis suhu.

„Soolane on vesi küll! Mis sinna parata,“ kahjatses Šilovski laevalt lahkudes...

„Pool kotti soola pidime ta sissevedamiseks ära sulatama,“ rüheles Andrus endamisi. „Poisid tegid kõsel laevas puhta töö. Kõik viidi ilusti kõrvale.“

Hakkapeliitta nr. 17, 18, 19, 20.

Uus Talu nr. 4.

Eesti Kirjandus nr. 4.

Eesti Statistika nr. 185 (4).

Areng nr. 4.

Merendus nr. 2.

Suomen Sotilas nr. 8, 9/11.

Trimitas nr. 17, 18.

Politseileht nr. 8, 9.

Üliõpilasleht nr. 4/5.

Aizsargs nr. 5.

Strzelec nr. 17, 18, 19.

Riigi Keskarhiiv nr. 5.

Eestimaa rootsiaegse kindralkuberneri arhiivi kataloog II nr. 4.

Peet Vallak: „Epp Pillarpardi Punjaba potitehas“. Komöödia 3 vaatuses (5 pildis). Eesti Haridusliidu kirjastus. 118 lhk.

Tõnis Braks: „Punased pilved“. 1905. a. näidend 3 vaatuses. Autorikaitse Ühingu kirjastus, 91 lhk.

Maarda Lepp-Utuste. Kosjamäng. Rahvuskomitee näidend. E. Haridusliidu kirjastus.

Lovell Thomas: Võitlused meresügavustes. Tõlkinud A. Hanko. Maaailmasõja memuaaride sari nr. 3. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ 1937. a. Hind Kr. 4.—.

Pedro Krusten: Hädaohtlik tee. Novellid. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ 1937. a. Hind Kr. 1.75.

August Jakobson: Vaeste Patuste alev. II osa. Teine trükk. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind Kr. 3.40. J. Vahtra kaas.

Robert S. Woodworth: Psühholoogilisi eluküsimusi. Tõlkinud L. Bakis. Filosoofiline seeria nr. 6. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. Hind Kr. 1.25.

Fr. Tuglas: Väike Illimar. Ühe lapsepõlve lugu. H. Mugasto kaas ja illustratsioonid. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind Kr. 3.—.

KINDLUSTAGE
OMA ELU JA VARANDUS

E K A 'S

SUURIMAS KODUMAA
KINDLUSTUSSELTSIS.

VASTUTUSSUMMAD ÜLE
KR. 1.800.000

A/S. **FRANZ KRULL**
MASINAEHITUSVABRIK, TALLINN

ASUTATUD 1865. A.

Müügiesakond ja laod:

TARTUS, Raekoja 13

Valmistab võistlemata headuses:

masinaid, sisseseadeid, aurukattaid, iğa seltsi
põllutõõriistu, keskkütte malmist radiaatoreid ja
kattaid. Malmi- ja vasevalu, parandused ja
šveissimine

Tõõde eest täieline vastutus.

Nõudke eelarveid
ja prospekte

Mõõdukad hinnad

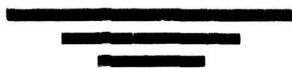
Kaitseliitlaste ja kaitsevâelaste

úlikonna, púksi, palitu, mútsi ja kandiriie.

A/S. KREENBALT.

Tallinn, Suur Karja 13, telef. 425-14.

Járgmiste kodumaa tekstiilvabrikute suurmúúgi keskkocht:

**Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise
Vabriku A/S. Kreenholmi Puuvillasaaduste
Manufaktuuri O/Ü. Sindi Tekstiilvabrikute
Ühisus.**

O/Ü. Eesti Niidivabrik.

Váikemúük kauplustes üle maa.